

Riksdagens protokoll 1998/99:17

Onsdagen den 18 november

Kl. 9.00 – 12.20

Protokoll
1998/99:17

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 november.

2 § Anmälan om ersättare för statsråd

Talmannen anmälde att *Hillevi Larsson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för statsrådet Lars-Erik Lövdén fr.o.m. den 23 november.

3 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Talmannen meddelade att ett meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1998/99:18

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:18 av Ulla-Britt Hagström om en samlad familje- och boendepolitik.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 27 november 1998.

Skälet till dröjsmålet är att interpellanten anmält förhinder den 19 och 20 november.

Stockholm den 12 november 1998

Maj-Inger Klingvall

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:22 av Carina Hägg om ideologiska brott.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 27 november 1998.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 12 november 1998

Laila Freivalds

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:24 av Beatrice Ask (m) om Svenska Balettskolans dansarutbildning.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 1 december 1998.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 16 november 1998

Ingegerd Wärnersson

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1998/99:Sk7–Sk11 till skatteutskottet

1998/99:U1 och U2 till utrikesutskottet

1998/99:Sk12 och Sk13 till skatteutskottet

1998/99:Kr3–Kr6 till kulturutskottet

1998/99:Ju6 och Ju7 till justitieutskottet

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkanden KU3, KU4 och KU5 samt socialutskottets betänkande SoU2 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Behandling av
personuppgifter*

6 § Behandling av personuppgifter

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU3

Behandling av personuppgifter (vilande grundlagsförslag och följdlagstiftning) (prop. 1997/98:44)

Anf. 1 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Den 24 oktober 1998 trädde en ny lag i kraft som syftar till att hindra att den personliga integriteten kränks genom behandling av

personuppgifter. Lagen bygger på gemensamma regler som har beslutats inom EU och där ett bärande syfte är att skapa gemensamma regler för personlig integritet och därmed underlätta ett samarbete mellan EU:s länder.

Genom personuppgiftslagen upphävdes 1973 års datalag. För behandling av personuppgifter som pågick när den nya lagen trädde i kraft gäller emellertid datalagen under en övergångstid fram till den 1 oktober år 2001.

Att den nya lagen väckt en viss uppståndelse är uppenbart. Motioner med begäran om en översyn av lagen har inkommit under allmänna motionstiden. Initiativ har också tagits i KU i den riktningen.

Frågan – om lagen som sådan – kommer att behandlas i kammaren under förvären. Då kommer vi moderater att ta upp lagstiftningsmodellen, som vi menar är föråldrad, att en missbruksmodell vore att föredra, att regeringen redan i våras kunde ha påbörjat det arbete som startade i november för att förtydliga lagen och mycket annat.

Vad debatten i dag gäller är vilka befogenheter regeringen eller den regeringen utser skall ha när det gäller fortsatt lagstiftning på detta område. Regeringen och KU:s majoritet föreslår att regeringsformens 8 kap. 7 § ändras så att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i vissa fall skall ha utvidgad rätt att meddela föreskrifter.

Lagrådet hade mycket starka invändningar mot detta förslag och menar att mycket talar för att regeringens förslag till justering av föreskrifträtten strider mot regeringsformens bestämmelser om normgivningsdelegation. Vi moderater instämmer i Lagrådets bekymrade skrivelse och har uppfattningen att föreskrifträtt inte bör medges i frågor som rör skydd för den personliga integriteten oavsett vilken behandlingsform det rör sig om.

Vi menar att det måste ligga i allmänhetens intresse att bestämmelser som rör väsentliga medborgarintressen som integritetsskydd för personuppgifter regleras av riksdagen genom lagstiftning och inte av regeringen i Rosenbad.

I går kväll var jag tillsammans med ett åttiotal riksdagsledamöter, fru talman och andra på ett seminarium som Riksbankens Jubileumsfond inbjudit till. Denna föredragning var en av fyra i en serie. Temat för denna serie är Riksdagen – demokratins hjärta? Ett bärande tema var den offentligt förda debatten där alla medborgare har samma rätt till insyn. Det är precis detta dagens ärende handlar om. Därför förkastar vi moderater ändringen i regeringsformen och yrkar bifall till reservation nr 1. Skulle det yrkandet falla kommer vi att rösta för reservation 2 vid en eventuell votering.

Vi yrkar alltså, fru talman, bifall till reservation nr 1.

Anf. 2 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! För säkerhets skull vill jag börja med att yrka bifall till reservation nr 2, som är Folkpartiets. Vi avstyrker regeringens förslag vad gäller 20 § i personuppgiftslagen, som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas meddela undantag från förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter om det behövs med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse. Vi anser nämligen att förslaget är alltför långtgående och opreciserat. De föreslagna föreskrif-

terna borde i stället ges i form av lag. Därför bör den föreslagna ändringen avslås.

Fru talman! Varje gång jag har slagit på min dator den senaste tiden har jag varit fullständigt överöst av e-post med förfrågningar om mitt namn får användas på diverse hemsidor. Jag förstår att praktiskt taget alla riksdagsledamöter har råkat ut för detta. Inte minst ungdomar har hört av sig, och många har – mer eller mindre oförblommerat – undrat vad vi riksdagsledamöter är för gamla stötar som inte förstår den nya tekniken.

”Ja, visst – använd mitt namn”, har jag svarat alla som hört av sig. En fri debatt, också med nämnande av namn, måste hävdas på nätet. Det är omöjligt med den nya lagen. PUL, som vi kallar personuppgiftslagen, bör därför när det gäller dessa samtyckanden vid nämnande av namn avskaffas.

Syftet med lagen är gott. Det handlar om att skydda människors integritet. Men lagen kommer i sin nuvarande utformning att utgöra ett hot mot den svenska yttrandefriheten och offentlighetsprincipen.

Trots att tolkningen av PUL än så länge är mycket oklar står det klart att det krävs samtycke av den namngivna för att vederbörande skall kunna omnämnas på en hemsida och en offentlig *chat*. Mycket av den debatt som i dag finns på nätet om politik, kultur, musik och television blir olaglig om t.ex. statsminister Göran Persson, sångerskan Eva Dahlgren eller programledaren Siewert Öholm skulle återopas som en referens.

Det blir också olagligt att på en hemsida lista t.ex. vinnare i en tävling – om det inte är V 75. Då kan man lista hästarna – men inte kuskarna. Kandidater till ett provval eller artister på en topplista kan inte heller listas om de här personerna inte uttryckligen har gett sitt samtycke till detta.

Lagens undantag för journalistisk och konstnärlig verksamhet förvandlar den till en privilegielag.

Jag beklagar att Folkpartiets tidigare framförda kritik av personuppgiftslagen hittills inte har hörsammats. Folkpartiets yrkande om en lagstiftningsmodell riktad mot missbruk röstades också ned när PUL behandlades i våras.

Jag är dock glad, med tanke på det läge som nu gäller beträffande PUL, att vi i konstitutionsutskottet har beslutat att ha en hearing i december med inbjudna representanter från en rad organisationer som berörs av lagen. Det skall bli spännande och intressant att lyssna till vad de representanterna säger. Det gäller inte minst de åsikter som kommer att framföras av inbjudna ungdomar.

Fru talman! Än en gång yrkar jag bifall till Folkpartiets reservation i detta ärende.

Anf. 3 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Det är en smått historisk dag här i kammaren, då riksdagen i dag har att ta ställning till tre olika vilande grundlagsärenden.

Det första, som vi avhandlar nu och som riksdagen slutligt skall ta ställning till, gäller det sedan den 16 april vilande grundlagsförslaget om ändring i 8 kap. 7 § 8 regeringsformen. Med den ordning som gällt hittills, och som gällde även med den gamla datalagen, kan regeringen meddela föreskrifter om skydd för personlig integritet vid registrering av

uppgifter med hjälp av ADB. Den dåvarande borgerliga regeringen – jag utgår ifrån att det var den – initierade denna utsträckta delegationsmöjlighet i en proposition 1993/94 att gälla vid registrering av personuppgifter med hjälp av automatisk databehandling.

Det vilande grundlagsförslaget innebär en ändring så att bemyndigandet från riksdagen till regeringen utsträcks till att också avse manuell behandling av personuppgifter. Det var ju något av det positiva med den nya personuppgiftslagen, dvs. att den i större utsträckning är att betrakta som teknikoberoende. Förutom automatisk behandling gäller den alltså också manuella uppgifter.

Dessutom skall riksdagen besluta om en följdlagstiftning i personuppgiftslagen som direkt hör ihop med ändringen i regeringsformen. Det är två avgränsade frågor som skall avhandlas och beslutas i dag. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari nästa år.

Den nya personuppgiftslagen PUL, som kammaren beslutade om i april i år, gäller sedan den 24 oktober med vissa övergångsregler. Som vi har hört av de två föregående talarna är personuppgiftslagen, dess tolkning och tillämpning ifrågasatt och debatterad. Såväl regeringen som Datainspektionen arbetar i dag intensivt för att få till stånd nödvändiga regelverk och klarlägganden.

I går beslutade också mitt utskott, konstitutionsutskottet, att offentliggöra en promemoria som har sammanställts på utskottets kansli. Denna PM ger en god överblick, redovisning och sammanfattning av personuppgiftslagen och aktuella bestämmelser. Det är läsning som jag varmt vill rekommendera.

Som vi också har hört tidigare planerar utskottet att inom de närmaste veckorna hålla en offentlig hearing för att behandla integritetsskydd, yttrandefrihet och hela det spänningsfält som råder däremellan.

I början av nästa år avser utskottet, som Inger René sade, att återkomma till kammaren med ett betänkande som avhandlar förslag som väckts i flera motioner från den allmänna motionstiden i år.

Det här, fru talman, har jag berättat som en ren information till kammaren, eftersom det är så många som frågar hur vi arbetar vidare med ärendet.

Efter den här korta utvecklingen skall jag hålla mig till grundlagsfrågan och det som hänger ihop med den.

Som jag nämnde inledningsvis ger regeringsformen redan tidigare utrymme för bemyndigande vad gäller automatisk behandling. Redan i Datalagskommitténs betänkande föreslogs att regeringsformen skulle justeras så att det blev möjligt att delegera föreskrivningsrätt i fråga om skydd för personlig integritet även vid manuell behandling.

Datalagskommittén framförde i betänkandet *Integritet Offentlighet Informationsteknik* att en ordning som innebär att varje liten justering i regelverket kräver en sedvanlig lagstiftningsprocess via regering och riksdag framstår som onödigt omständlig och ohanterlig.

Kravet på och behovet av preciseringar, avvägningar och konkretiseringar kommer att växla över tiden. Justeringar liksom omprövningar blir kontinuerligt nödvändiga. Den tekniska utvecklingen och samhällsutvecklingen i dag går snabbt inom det här området.

Som vi har hört fogas till KU3 två reservationer. I den moderata, som vi har hört Inger René göra utläggningar kring, yrkas avslag på förslaget

om ändring i regeringsformen. Det gäller vare sig det rör sig om automatisk eller manuell behandling som skydd för den personliga integriteten. Man anser inte att det skall omfattas av normgivningsdelegation. Jag uppfattar det också som ett principiellt ställningstagande från moderaterna.

Folkpartireservationen avser som vi hörde följdlagstiftningen i 20 §. Man anser att den ger ett alltför långtgående opreciserat bemyndigande och säger att föreslagna föreskrifter skall anges i lag.

Båda reservationerna är en uppföljning av tidigare ställningstaganden som framfördes i KU18, som debatterades i våras.

När man kritiserar bristen på konkretisering och preciseringar i bemyndigandet måste det ändå sägas att den nya personuppgiftslagen innehåller fler materiella regler än den gamla lagen. Det är givet också framgent att regeringen och den myndighet som regeringen delegerar till, Datainspektionen, har ramar och regelverk. Inte minst EG-direktivet utgör en sådan ram. Den gamla ordningen utgick från att Datainspektionen mer eller mindre självständigt hade att bestämma över vilka ändamål personregistrering var tillåten för och vilka villkor som skulle gälla för registrering.

En huvudfråga för grundlagsärendet, som den moderata reservationen väl har sin grund i, handlar om förhållandet mellan privaträttsliga och offentligrättsliga regler och föreskrifter. Ingen uttolkare, varken utredning eller Lagrådet – som ändå Inger René säger hade en bekymrad skrivning – kan entydigt och absolut klarlägga den här rågången, eftersom rättsreglerna är sammanflätade med varandra. Här kan vi fundera över grundlagsstiftarna, som byggde på den här indelningen mellan offentlig rätt och privat utan att kanske fördjupa sig så mycket i hur reglerna går in i varandra. Det finns utredningar om det här som är rätt spännande att läsa.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning i lagstiftningsärendet om personuppgiftslagen rör det sig här om bestämmelser som till sin natur har offentligrättslig karaktär. Med den bedömningen är det möjligt för riksdagen, precis som det faktiska förhållandet är i dag, att ge normgivningsdelegation om skydd för personlig integritet vid behandling av personuppgifter.

Fru talman! Riksdagens beslut under föregående riksmöte blev i likhet med utskottets hemställan. Nu tillstyrker konstitutionsutskottet att riksdagen slutligt antar förslaget.

Med detta yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet KU3 och avslag på reservationerna.

Anf. 4 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att Lagrådet resonerade fram och tillbaka när det gäller regeringsformen och dess betydelse för den lagstiftning som vi nu diskuterar. Men man landade ändå i att detta var ett olämpligt förfarande. Det är enligt mitt förmenande väldigt sällan Lagrådet och andra jurister ger ett entydigt utlåtande, möjligen med undantag för nästa ärende som vi har att behandla här i kammaren.

De senaste månadernas diskussion om personuppgiftslagen borde ändå ge en fingervisning om att den personliga integriteten är ett ämne där väldigt många människor har många och omfattande uppfattningar,

som bör komma oss alla till del. Därför menar vi att debatten om ändringar skall föras här i kammaren, eftersom lagstiftningen bör ske här, och inte i Rosenbad, där debatten bara förs mellan ett fåtal.

Vi vill ha en offentlig debatt om ändringar i den här lagen, och därför yrkar vi bifall till reservation nr 1.

Prot. 1998/99:17
18 november

*Behandling av
personuppgifter*

Anf. 5 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Inger René upprepade moderaternas ställningstagande. Det har jag uppfattat är precis så. Men en fråga från min sida till Inger René kan vara: Var finns moderaternas logik? Först hävdar man att det är oerhört viktigt att arbeta fram en teknik, oberoende lagstiftning. I det här fallet löste vi det så att lagen också kommer att omfatta manuell behandling. Moderaterna hade ett ställningstagande i en proposition 1993/94 som ger normgivningsdelegation för automatisk behandling. Vad är det för skillnad, förutom att det i dag tydligen är väldigt bekymmersamt för moderaterna att ge sådan delegation när det gäller manuella uppgifter?

Anf. 6 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Vi menar att det inte heller är en riktig eller rimlig normgivningsdelegation. Men i dag har vi att behandla den andra delen, den som handlar om manuell behandling.

Låt mig också få säga att vi var en av tillskyndarna till att lagen skulle bli teknikoberoende och att man också skulle ta in den manuella behandlingen i den nya lagstiftningen.

Anf. 7 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Vår slutsats av det hela måste ändå vara att det skall vara någon rim och reson i logiken. Lagstiftningen får inte halta på det sättet att det inte blir en tillämpning som är teknikoberoende när det gäller föreskrifterna och normgivningen.

Anf. 8 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! När det gäller just det konkreta grundlagsärendet om personuppgiftslag, som egentligen inte berör det som har oroat många och diskuterats mycket i medierna utan en annan detalj, kan jag ansluta mig till det Barbro Hietala Nordlund har anfört. Jag tror att det skulle leda till en överdriven belastning av riksdagen att varje gång det är fråga om en detaljmässig justering behöva ta upp den. Det skulle kunna bli trögt och segt, precis som utredningar som Barbro Hietala Nordlund hänvisade till har kommit fram till. Därför yrkar jag bifall till KU:s hemställan i betänkande nr 3.

Personuppgiftslagen, som detta berör, har diskuterats. Som också Barbro Hietala Nordlund har informerat om kommer KU att behandla denna fråga utomordenligt seriöst framöver för att undanröja de hot mot yttrandefriheten som människor upplever. Det är avsikten med behandlingen och ingenting annat.

Samtidigt vill jag säga att vi som var emot ett svenskt EU-medlemskap bl.a. hade argumentationen att ett EU-medlemskap skulle komma att strida mot den svenska offentlighetsprincipen och våra principer kring yttrandefrihet. Ett av skälen var att i EU-länderna i övrigt utgår

man på ett överdrivet sätt från integrationsskyddsaspekten. Det är vad som visar sig nu.

Vi sade också att EU är en stel byråkratisk apparat. Det visar sig också nu, därför att nu, i 90-talets slut, genomdriver man i länderna direktiv som egentligen är avpassade till 70-talets problem. Tekniken har utvecklats mycket sedan dess, men trögheten i själva EU-systemet gör att systemet inte hänger med. Det är att beklaga att Sverige kanske alltför servilt, alltför slavmässigt, följer EU-lagstiftningen.

Samtidigt skall man vara lite rättvis och lite saklig. Jag tror faktiskt att Helena Bargholtz går lite väl långt när hon tvärsäkert slår fast allt som är förbjudet enligt personuppgiftslagen. Det finns också en rad undantag. Har jag t.ex. klart offentliggjort en åsikt får andra polemisera mot denna åsikt med mitt namns nämnande, eftersom jag klart har gett till känna att jag står för en viss åsikt. Det finns en rad undantag. Men oklarheten som det här EU-direktivet och den därpå grundade lagstiftningen har skapat är illa nog. Det föranleder en seriös behandling, där vi undanröjer allt som inskränker yttrandefriheten. Det är vi förpliktade att göra också enligt den svenska regeringsformen.

Anf. 9 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Det är möjligt att man så här i debattens hetta hårdrar vissa saker. Men det gäller att tydliggöra sitt budskap, och det tycker jag att jag har gjort genom att tala om svårigheterna med personuppgiftslagen.

Däremot ställer jag inte alls upp på Kenneth Kvists synpunkter att EU skulle vara boven. Jag är övertygad om att vi, när vi tittar vidare på det här, kommer att se att det finns lösningar. Det är så jättelätt att skylla alla problem på EU. Det ställer jag inte upp på.

Anf. 10 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Helena Bargholtz tycker inte att vi skall skylla EU-direktiv på EU. Då vet jag inte vilken institution som avgör. Det är ingen institution som har tvingat EU att anta direktiv. Men det är EU som antar direktiv, och sedan har länderna att införa desamma. Då kan det inte vara sakligt inkorrekt av mig att påpeka att detta har med EU att göra. Jag tror att EU-direktiv har med EU att göra.

Beroende på debattens hetta eller inte, men faktum är att det redan nu finns så många undantag att det går att tolka den här lagen i båda riktningar, både att den egentligen inte betyder så mycket för yttrandefriheten och vid en annan läsning att den egentligen olagliggör det som är normal kommunikation, det som bör vara normal polemik eller liknande i ett demokratiskt samhälle. Det är därför vi med gemensamma krafter skall se till att oklarheterna undanröjs i syfte att värna yttrandefriheten så mycket som möjligt också t.ex. på Internet.

Anf. 11 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Så långt är vi överens. Det gäller att undanröja oklarheterna.

Det är klart att åtskilliga EU-direktiv kan vara ganska snåriga många gånger. Därför ser jag fram emot den hearing som konstitutionsutskottet

Anf. 12 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag tolkar det senaste inlägget, när Helena Bargholtz anför att EU-direktiv kan vara lite snåriga, som att hon ändå godtar att EU-direktiv har något med EU att göra och att kritiken mot EU naturligtvis också drabbar slaviskt implementerande av EU-direktiv i svensk lag.

*Behandling av
personuppgifter*

Anf. 13 PER LAGER (mp):

Fru talman! Betänkandet innehåller ett vilande grundlagsförslag som innebär att bestämmelserna om behandling av personuppgifter ändras till att avse också manuell behandling av personuppgifter. Det blir möjligt för riksdagen att delegera föreskriftsrätten i fråga om skydd för personlig integritet. I detta hänseende och mot förslaget som sådant har Miljöpartiet inga reservationer. Men betänkandet hänger intimt ihop med personuppgiftslagen, som trädde i kraft den 24 oktober i år, och som vållar stora bekymmer och har skapat många frågetecken inte bara hos allmänheten.

I våras röstade Miljöpartiet emot regeringens proposition om en ny personuppgiftslag. Vi hävdade osäkerheten vad gäller offentlighetsprincipens ställning i förhållande till EG:s s.k. dataskyddsdirektiv. Lagrådets yttrande över regeringens lagrådsremiss var mycket oroande. Sammanfattningsvis ansåg Lagrådet att regeringens tolkningar av direktivets bestämmelser var pressade och att EG-domstolen skulle kunna finna offentlighetsprincipen oförenlig med direktivet.

Slutsatsen av detta måste bli att Sverige måste ändra i tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen om man skulle vara säker på att klara en prövning i EG-domstolen. Regeringens bedömning, som grundas på punkt 72 i direktivets ingress, var att direktivet går att förena med offentlighetsprincipen. Men jag menar att man inte kan utesluta att EG-domstolen kommer fram till en annan slutsats än regeringen och riksdagen.

Vi ville därför att regeringen skulle ta initiativ till en ändring av direktivet, så att inga tveksamheter kan råda om korrelation mellan direktivet och svenska bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet. Vi krävde också en inriktning åt missbruksmodellen i stället för den modell det blev, nämligen hanteringsmodellen. Vi menar att lagstiftningen därvidlag redan är föråldrad.

Fru talman! Nu är vi där vi är. Personuppgiftslagen har trätt i kraft. Frågetecknen är fortfarande många. Vi vet att publicering av personuppgifter på Internet är förbjudna om inte personen i fråga har lämnat sitt tillstånd.

Det finns dock en rad undantag och övergångsbestämmelser som trots allt räddar situationen i många fall. Det är bra. Men osäkerheten är fortfarande för stor. Ännu har inga pilotfall hanterats av Datainspektionen som har tillsynsansvaret.

Exempel med oklarheter i den nya lagstiftningen är vad som menas med manuellt register – det som är aktuellt i just det här betänkandet. Tidigare fanns en uppgift från Datainspektionen att det fanns en risk att varje bunt papper som sorteras in i en vanlig pärm skulle kunna falla in under personuppgiftslagen. Så får det givetvis inte vara. Förhoppningsvis

är det inte heller så när man tittar närmare på frågan. Men bara tveksamheten är olycklig, och den skapar en oro.

Vi har också frågor om huruvida s.k. handelshinder kan uppstå om ett utländskt företag behandlas sämre i landet än i t.ex. Tyskland.

Fru talman! De viktigaste frågorna av alla är hur lagstiftningen förhåller sig till offentlighetsprincipen och tryck- och yttrandefriheten. En fråga som bör utredas är hur olika myndigheter skall hantera allmänhetens begäran av att få ta del av offentliga handlingar via datamedier.

Utskottet har i höst med anledning av den oro och de tveksamheter lagen har medfört tagit initiativ till en översyn av personuppgiftslagen. En promemoria har tagits fram, och en hearing skall hållas den 8 december. Ett betänkande kommer att ligga på risdagens bord i början av nästa år. Där kommer eventuella förändringar att föreslås. Jag menar att det är nödvändigt för att skapa klarhet i den röra som lagen medfört. Miljöpartiet har i motioner till det kommande betänkandet uttryckt behovet av att regeringen tar initiativ inom EU för att göra undantag för s.k. allmänna offentliga handlingar. Jag återkommer till den diskussionen då.

Fru talman! Innan jag slutar vill säga att det numera finns en bra informationsbroschyr om PUL. Det kan vara intressant för allmänheten att veta. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande KU3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

7 § Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU4

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m. (vilande grundlagsförslag och följdlagstiftning) (prop. 1997/98:43)

Anf. 14 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Få ämnen som har diskuterats i riksdagen har väckt så mycket känslor och så många frågor som barnpornografiärendet. Det har varit rykten om vad som verkligen gäller och om vilka beslut som riksdagen fattade i maj.

Första gången som frågan om barnpornografi mer genomgripande diskuterades var i slutet av 1960-talet. Då föreslog en kommitté förbud mot sedlighetssårande handlingar. Dåvarande justitieminister följde inte förslagen, utan föreslog att de begränsningar som fanns i lagstiftningen skulle upphävas i den mån de innebar begränsningar i yttrande- och tryckfriheten. Genom socialdemokraternas ändringar i brottsbalken 1970 och i tryckfrihetsförordningen 1971 fick Sverige en mer liberal sexuallagstiftning än tidigare.

I mars 1979 överlämnade den då borgerliga regeringen ett förslag till riksdagen med ändringar i brottsbalken och i tryckfrihetsförordningen. Dessa förslag innebar att det infördes en bestämmelse i brottsbalken om

straff för dem som i pornografiska bilder skildrar barn och som sprider sådana bilder.

Under 1980-talet utpekade medierna vid flera tillfällen Sverige som storexportör av barnpornografi. Precis som i dag resulterade dåtidens medierapportering i frågor och interpellationer i riksdagen.

Dåvarande justitieminister Laila Freivalds betonade att ”man naturligtvis inte kunde utesluta att det förekom spridning av barnpornografi från Sverige men att uppgifterna om omfattningen måste ses med viss skepsis”.

År 1988 sände svensk TV en norsk dokumentärfilm om utnyttjandet av barn från olika delar av världen. Sändningen resulterade i frågor i riksdagen. Justitieminister Laila Freivalds svarade då att det inte förekom brister i den svenska lagstiftningen. Det var alltså tio år sedan.

Sammanfattningsvis kan konstateras att under den socialdemokratiska regeringsperioden 1982–1991 vidtogs inte någon lagstiftningsåtgärd mot barnpornografi.

Den borgerliga regeringen, som tillträdde 1991, fyrfaldigade straffet till två års fängelse för den som skildrar barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden sprids. I maj 1993 föreslog regeringen en ändring i sekretesslagen som innebar att sekretess till skydd för de barn som förekommer på bild införs hos domstol i mål om barnpornografibrott.

Barnpornografi frågan kom åter – och än mer – i fokus i och med Huddinge härvan 1992 och barnpornografi härvan i Norrköping 1993. Rapporterna om beslagen var förfärliga, och alla vi som tog del av nyhetsrapporteringen blev djupt berörda och bestörta.

Lyckligtvis visade det sig att omfattningen av övergreppen inte hade tillnärmelsevis den storleksordning som man från början fick intryck av. När Barnpornografiutredningen undersökte de 1 000 inspelningarna som hade beslagtogs sedan 1980 fann man att filmade övergrepp hade skett i totalt 42 fall. Till helt övervägande del saknade filmerna svensk anknytning. Fyra svenska barn kunde identifieras. I princip alla gärningsmän, varav två svenskar, var identifierade och dömda. Svenskarna dömdes för sexualbrott, varför något särskilt åtal för barnpornografi aldrig väcktes.

Fru talman! Det finns ett starkt samhällsintresse av att öka tryggheten för barn mot sexuella övergrepp och att kunna ingripa mot de kränkningar av barn som barnpornografibrott innebär. Vilka åtgärder som skall sättas in mot sexualbrott styrs utifrån kriminalpolitiska överväganden och synen på behovet av en effektiv brottsbekämpning och av ett väl fungerande rättsväsende. Under hela förra mandatperioden stod vi moderater i princip ensamma om att hävda nödvändigheten av tillräckliga resurser till polisen och till övriga rättsväsendet. Dessbättre tycks nu även regeringen ha insett att detta är en nödvändig åtgärd.

Barnpornografi frågan har komplicerats av att den är en grundlagsfråga. Den aktuella sakfrågan har gällt vilken lagteknisk modell som skall väljas för att genomföra kriminaliseringen. Den moderata utgångspunkten har, i likhet med Barnpornografiutredningens förslag, varit att ingripande mot barnpornografisk videofilm som åsätts uppgifter om ansvarig utgivare – vilket hittills aldrig har förekommit – skall ske enligt yttrandefrihetsgrundlagens regler. Saknar filmen uppgifter om ansvarig utgivare – det är alltså det vanliga – skall polis och åklagare ingripa vid

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografi frågan m.m.

brottsmisstanken, som skall prövas utifrån brottsbalkens regler och i allmän domstol.

För barnpornografi som skildras i tryckt bild gör vi däremot ingen ändring, utan den kommer alltså enligt vårt förslag att omfattas av tryckfrihetsförordningens regler. I stället vidgar vi området för konfiskation och förverkande av barnpornografi. Att vi, till skillnad från regeringen och riksdagsmajoriteten, låter barnpornografibrottet stå kvar i tryckfrihetsförordningen innebär inte att barnpornografi eller pedofiler skyddas av grundlagen, utan vad som skyddas är den särskilda ordning som gäller för ingripande vid misstanke om tryckfrihetsbrott och som säger att ingripande mot yttranden skall ske med stor försiktighet för att inte i onödan hämma nyhetsrapporteringen eller den fria debatten.

Till skillnad från regeringen och riksdagsmajoriteten utesluter inte vi att det även i framtiden tyvärr kan komma att behövas opinionsarbete, nyhetsförmedling och debatt mot barnpornografi. Därför har vi valt att bevara tryckfriheten intakt. Vi gör alltså inte avkall på censurförbudet eller meddelarfriheten, anonymitetsskyddet, källskyddet eller principen om ensamansvar för den ansvarige utgivaren. För mig är det svårt att tänka att journalister i framtiden kan komma att behöva röja identiteten på den person som vänt sig till redaktioner för att lämna tips om barnpornografibrott. Det kan alltså bli följden om majoritetens förslag när det gäller det vilande grundlagsförslaget går igenom. Det skulle, såvitt jag förstår, hämma journalisters möjlighet att bilda opinion och därmed försvåra arbetet mot barnpornografi.

Ytterligare exempel på oklarheter med det nu vilande förslaget uppdagades i samband med KU:s utfrågning i våras. Jag ställde då den hypotetiska frågan vad som skulle hända om jag satt vid köksbordet hemma i Partille en morgon och läste Göteborgs-Posten och tidningen av någon anledning innehöll en barnpornografisk bild. Ingen kunde svara på den frågan. Nästa led i frågan gällde huruvida jag som innehavare av det enskilda tidningsexemplaret skulle göra mig skyldig till olagligt innehav eller, om jag slängde tidningen i högen till pappersinsamlingen, skulle göra mig skyldig till spridande av barnpornografi. Bortsett från departementstjänstemannens rekommendation att det nog var säkrast att snabbt slänga tidningen i soppsåsen förblev även denna fråga obesvarad. Det borde stå klart för oss alla att ett förslag till en grundlagsändring som före ikraftträdandet inte kan ge svar på sådana principiellt viktiga frågor inte borde få genomföras över huvud taget.

Fru talman! Trots den stora förvirring som råder om innehållet i och konsekvenserna av det grundlagsförslag som riksdagen i dag skall besluta om finns det någonstans i denna villervalla ändå skäl att vara tacksam. Jag är t.ex. mycket glad över att det hastverk till lagstiftning som KU tog fram våren 1994 aldrig kom så långt att det genomfördes. Jag är dessutom uppriktigt lättad över att riksdagen i våras kunde samlas kring det moderata förslaget och behålla försvarlighetsrekvisitet, i stället för att ställa upp på regeringens betydligt mer restriktiva reglering av det straff fria innehavet. Nu återstår bara en önskan om att riksdag och regering måtte tänka om och inse att en utdefiniering av barnpornografibrottet ur tryckfrihetsförordningen inte är rätt väg att gå om ambitionen är att på bästa sätt stärka skyddet för barnen.

Jag sade i den förra debatten att Lagrådet och jurister inte alltid är övertydliga, men i detta fall var de entydiga. Lagrådet skrev om detta förslag, som vi nu kanske håller på att genomföra, att det är ”ett första fullständigt genombrott av grundläggande principer som sedan länge kännetecknar den svenska tryckfrihetslagstiftningen, nämligen förbuden mot censur och hindrande åtgärder, meddelarskyddet och anonymitets-skyddet”.

Jag tycker att även kommande generationer är förtjänta av att få växa upp i ett samhälle som skonats från omotiverat drastiska inskränkningar i tryckfriheten och som dessutom minskar möjligheterna att beivra barnpornografi kommande år.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 15 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Vi är många som tycker att den 13 maj var en stor och viktig dag här i kammaren. Mångas fleråriga kamp och engagemang i barnpornografifrågan resulterade i en stor uppslutning och i en stor, om än inte total, enighet då riksdagen första gången antog det vilande grundlagsförslaget. Debatten i maj hade över 100 inlägg, anföranden och repliker, och den tog en hel dag i anspråk.

Inger René gav en historisk tillbakablick, och till det kan jag bara säga att frågan om barnpornografi har varit föremål för behandling i kammaren många gånger. Om man läser gamla protokoll ser man hur oerhört starkt engagemanget från Sveriges folkvalda har varit och är i den här frågan.

Konstitutionsutskottets majoritet tillstyrker att riksdagen slutligt antar grundlagsförslaget och förslagen om följdlagstiftning i betänkandet KU4. Med ett sådant riksdagsbeslut kommer en ny lagstiftning att gälla från den 1 januari 1999. Det har varit en lång väg till beslutet, full av juridiska teknikaliteter och avvägningar.

Fru talman! Med den utgångspunkt som konstitutionsutskottet givetvis har, att grundlagarna är hörnstenar i den svenska rättsordningen, är det givet att det krävs tungt vägande skäl när ingrepp görs i gamla grundlagsprinciper. Barnpornografibrottet och allt som har med det att göra lyfts ur grundlagarnas tillämpningsområde. Brottsbalkens bestämmelser vidgas och omfattar i princip all befattning med barnpornografi.

Genom en utdefiniering från grundlagarna lämnas de i övrigt intakta, vilket väl är en fördel och vilket faktiskt också Lagrådet med all önskvärd tydlighet framförde i sitt yttrande. Att krångla till yttrande- och tryckfrihetsgrundlagstiftningen ytterligare, som Moderaternas förslag skulle innebära när de vill gå in och göra andra justeringar och tillämpningar, ville Lagrådet inte förorda.

Det sägs att det är ett principgenombrott, samtidigt som varnande fingrar höjs. Det är en inskränkning i tryck- och yttrandefriheten. I regeringens och utskottsmajoritetens förslag har skyddet för barnen fått väga tyngst.

Fru talman! Justitieministern sade så här i sitt anförande i maj: ”Grundlagarna får inte fjärma sig från det som flertalet människors rättsmedvetande kräver. Det får inte vara så att grundlagarna framstår som att de hindrar insatser mot kriminalitet eller fullständigt förkastliga beteenden. En sådan utveckling är farlig. Den riskerar att undergräva

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

legitimiteten inte bara för det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga systemet utan för hela vårt konstitutionella system.”

Fru talman! Jag tycker att justitieministern i den formuleringen beskriver vad alla våra överväganden och sammanvägningar till sist kom att handla om. Det är skyddet för barnen som väger tyngst. Det handlar om vårt ansvar för och vår skyldighet mot barnen och vuxensamhällets ansvar att göra allt för att minska riskerna för att barn kränks och utnyttjas sexuellt.

En fråga som har debatterats mycket är också den s.k. smittorisken, dvs. att har man en gång gett sig på och lyft ur ett område från grundlagsskyddet har man öppnat vägen. I sitt betänkande har KU argumenterat starkt för att beskriva just skyddet för barnen i den här situationen. Det handlar om barnets utsatthet och skyddsbehov. Med allt som har sagts och skrivits i den här frågan om smittoeffekterna borde inte någon kunna läsa in eller tolka att vägen är öppen – tvärtom.

Till sist, fru talman: Det försvarlighetsrekvisit som ett enigt utskott föreslår säger att ansvar inte skall dömas om en gärning med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Utskottet delar regeringens bedömning av att det visst finns ett behov av ett begränsat straffritt område. I debatten och hos remissinstanserna har också de flesta utgått ifrån att ett straffritt utrymme skall finnas som ger möjlighet för en seriös och sund opinionsbildning i kampen mot barnpornografi. Det är syftet med befattningen som skall bestämma om det är försvarligt. Det ställs krav på var och en, också på journalister, organisationer och forskare.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan att riksdagen slutligt antar förslaget i betänkandet KU4. Jag yrkar avslag på reservationen.

Anf. 16 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! För det första vill jag säga att jag tycker att det är glädjande att debatten nu har hamnat på en sansad nivå. Vi är alla överens om att det barnens utsatthet och barnens skyddsbehov som vi skall värna. Det är vägen dit som ser lite olika ut för oss.

Lagrådet var väldigt tydligt när det talade om att detta är ett principgenombrott och att smittorisken inte får negligeras. Om man tittar på skillnaden mellan de två förslag som nu föreligger innebär majoritetens förslag att man kan sätta en prislapp på innehav av barnpornografi, och det kan man inte med det förslag som vi moderater lägger fram.

Jag skulle vilja fråga Barbro Hietala Nordlund hur många gånger det har hänt att någon har blivit fälld för innehav av barnpornografi utan att bli fälld för sexuella övergrepp på barn. Jag kan svara på den frågan själv eftersom jag har frågat, och det har inte hänt. Har man blivit fälld för innehav av barnpornografi har man också blivit fälld för ett sexualbrott som hänger ihop med detta innehav.

Det man förlorar med Barbro Hietala Nordlunds och majoritetens förslag är journalisters möjlighet att fortsätta att bilda opinion. Jag kan ge ett exempel. Om en arbetstagare upptäcker att hans chef innehar barnpornografi skulle han, med dagens regelverk, kunna gå till en journalist eller till polisen och tala om att så här förhåller det sig, och de kan undersöka detta innehav. Med det förslag som eventuellt kommer att gälla efter den 1 januari undrar jag om någon vågar ställa upp i ett sådant sammanhang

eftersom meddelarfriheten försvinner. Journalisters och andra opinionsbildare möjligheter att arbeta förminsкас. Det tycker jag är tragiskt.

Prot. 1998/99:17
18 november

Anf. 17 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Inger René återkommer i den här debatten till samma frågor som fördes fram i debatten i våras. Jag trodde att den här mellantiden mellan riksdagens beslut i grundlagsfrågor skulle användas för att eventuellt nya spörsmål eller argument skulle komma i dagen. Det är ju en av poängerna med att ett val skall ske innan grundlagsbeslut kan fattas.

Inger René ställde samma fråga om meddelarskyddet till justitieministern i den förra debatten i våras. Justitieministerns svar var då det som jag också kan ge, nämligen att det inte är några trovärdiga argument som förs fram av Moderaterna. Eventuella negativa effekter av att t.ex. meddelarskyddet i viss mån försvinner innebär att pressen möjligtvis går miste om ett visst material, nämligen sådant som överlämnats av någon vars eget innehav är straffbart.

Detta var ministerns argumentation, och jag upprepar den. Meddelarskyddet när det gäller uppgifter om barnpornografi, tips av olika slag, gäller även fortsättningsvis.

Anf. 18 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Då undrar jag i vilket lagrum det står. Meddelarskyddet hör till grundlagen och finns, såvitt jag vet, inte i brottsbalkens bestämmelser.

Skälet till att jag ställer den här och liknande frågor igen är att jag under debatten i maj inte fann att det kom bärande svar från regeringsföreträdarna. Jag hoppades att de skulle ha tänkt ut lite bättre svar under sommaruppehållet.

Anf. 19 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Jag är rädd för att Inger René som Moderaternas företrädare inte under överskådlig tid kommer att bli nöjd med det svar som vi levererar. De har valt en annan lagteknisk modell. Det är en modell som vi anser inte är heltäckande. Vi har vidgat brottet till att omfatta all befattning med och innehav av barnpornografi. Det ryms inte i Inger Renés och Moderaternas stencilmodell.

Anf. 20 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Det är utomordentligt glädjande att vi nu diskuterar den här frågan och att samtliga som yttrar sig i Sveriges riksdag gör det med barnens bästa som utgångspunkt.

Vi lever dock i en värld där barnens bästa verkligen inte är för handen, vilket jag också påpekade när frågan diskuterades förra gången. Tiotusentals barn dör varje dag till följd av undernäring och svält. Barn utnyttjas å det grövsta. Vi ser också att barn utnyttjas sexuellt och utsätts för övergrepp.

Barnen är vår framtid, och vi måste värna barnen. Därför har detta med barnpornografi blivit en viktig fråga när det gäller att försvara barnens rättigheter. De lagstiftningstekniska problemen har varit betydande.

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Det gäller att göra det möjligt att föra ett upplysningsarbete, om man så vill en medial kamp mot barnpornografi, samtidigt som man inte ger en enda möjlighet för någon att krypa bakom någon paragraf för att försvara ett sexuellt utnyttjande av barn.

Frågan har, som tidigare nämnts här i debatten, hanterats än hit än dit. Olika lösningar har diskuterats. Till slut har det dock varit nödvändigt att försöka nå en samling kring en lösning. Den lösning som nu förordas, där vi utmönstrar barnpornografibegreppet ur yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen, tycker jag är bra på många sätt. Vi har – det vill jag betona – blivit bifallna av utskottsmajoriteten vad gäller vår motion. Den krävde ett annat försvarlighetsrekvisit än det regeringen ursprungligen hade. Vi är mycket glada för det.

Samtidigt får den här lagen en särprägel. Regler lyfts över till brottsbalken. Det ger en skarp varningslampa för de journalister som skall befatta sig med materialet. De måste verkligen ett par gånger tänka över detta, så att de inte använder material i ett spekulativt eller för barn kränkande syfte utan använder det för att bekämpa barnporren som sådan när de får material i händerna.

Jag tror inte att någon åklagare i det här landet skulle sätta dit en människa som tipsar en chef, som Inger René var orolig för. Jag tror att man skulle hälsa det med tillfredsställelse.

Vi får nu en lagstiftning som tydligt markerar att det här har en särskild valör. Det gör att jag tror att vi har nått den kanske bästa lösningen. Men självfallet måste riksdagen och inte minst konstitutionsutskottet följa utvecklingen på området. Självfallet skall vi vårda tryckfrihetsförordningen och se till att detta inte innebär några smittoeffekter, dvs. att man spiller över och utmönstrar också annat tryckfrihetsskydd till annan lagstiftning.

Skyddet av barn är någonting unikt. Det har också rättsliga experter sagt inför de utfrågningar som KU har haft med dem. Man markerar den unika ställningen för barnen i samhället och brottets unika karaktär. Detta gör att en sådan lösning som KU:s majoritet förordar inte bara är försvarlig utan så vitt vi kan se just nu den starkast tänkbara.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i KU:s betänkande nr 4.

Anf. 21 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara ge en kommentar. Meddelarfriheten är någonting unikt för Sverige, jämfört med många andra länder. I alla andra sammanhang, praktiskt taget, är det något som vi alla brukar uttala vår stora tacksamhet för. Då är det lite konstigt att höra Kenneth Kvist säga: Jag tror inte att en åklagare skulle bry sig om ifall man hanterade meddelarfriheten eller ej.

Anf. 22 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är bra att vi är för meddelarfriheten. Jag har dragit den slutsatsen att det verkliga hotet mot meddelarfriheten, nämligen EU, borde vi ha undvikit att gå med i.

Rättsväsendet är inte en samling sterila paragrafryttare. Ser man till syftet med en handling, t.ex. att någon har kommit på någon med brottslig aktivitet och går med ett material till en journalist, så är vederbörande

skyddad. Vederbörande kommer inte att ställas till svars för denna handling.

Dessutom har vi detta försvarlighetsrekvisit. Det finns visserligen inte i grundlagen, och det kan vi säga är en innovation. Men det ger ändå ett skydd för den som vill använda sin position på en redaktion för att bekämpa barnpornografi. Jag tycker att det är utomordentligt viktigt att så blev fallet, och vi har varit eniga, Inger René och jag, om att så skulle bli fallet.

Anf. 23 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Lagstiftningen används inte utifrån jesuitiska grunder att ändamålen helgar medlen, utan lagstiftningen är generellt skriven. Jag är därför lite tveksam när det gäller Kenneth Kvists analys av hur den kommer att hanteras.

Jag tycker dessutom att det låter som om grundlagen, meddelarskyddet eller andra komponenter i grundlagen inte är skrivna för barns bästa. Men grundlagarna skiljer faktiskt inte på barn och vuxna. Meddelarskyddet är en viktig komponent också när det gäller barns bästa.

Anf. 24 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! I en allmän mening har Inger René rätt. Det är klart att också yttrandefrihet, meddelarskydd och tryckfrihet är skrivna för barns bästa. Men när det gäller just kampen mot ett av de mera vidriga brott som kan förstöra ett barns liv för resten av barnets levnad, nämligen att utsätta barn för sexuella övergrepp i form av t.ex. barnpornografi, är det utomordentligt viktigt att samhället markerar mycket hårt. Det är en unik sak – dessbättre kanske inte så vanlig – där det markeras starkt att detta icke är acceptabelt. Att spekulera i sexuella bilder riktade mot barn är icke acceptabelt. Det kan under inga omständigheter ha något rättsligt skydd i detta samhälle. Då sätter vi barnens främsta först.

Jag menar att vi har försökt att hitta en lösning, och då får vi godta den lösningen nu. Skulle det visa sig att varningsord som är berättigade och som vi får följa noggrant, om smittoeffekter och annat, skulle äga riktighet måste vi naturligtvis diskutera och försöka finna andra juridiska lösningar. Men för tillfället är detta den bästa tänkbara lösningen.

Anf. 25 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Det betänkande som vi nu diskuterar handlar om att skapa effektiva instrument för att bekämpa barnpornografi. Jag vill därför passa på att tacka alla barnrättsorganisationer som långsiktigt, envist och målmedvetet arbetat för en effektiv lagstiftning som står på barnens sida.

I dag kan vi se att detta arbete ger resultat. En del kritiker har i den allmänna debatten kallat det hela för moralisk panik. Dessa kritiker har inte förstått innebörden av vare sig ordet moralisk eller ordet panik.

Ibland talas det om medborgarnas maktlöshet och deras svårigheter att påverka beslutsprocessen bland politikerna. Men de insatser som barnrättsorganisationerna och många enskilda har gjort i denna fråga visar att en medveten opinionsbildning faktiskt lönar sig. Genom dagens beslut tar vi ett viktigt steg i kampen mot de vidrigheter som barnpornografi innebär.

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Fru talman! Huvudskälet för att ingripanden skall ske mot olika be-
fattningar med barnpornografi är att skydda barnets personliga värdighet.
Barnet har först utsatts för ett sexuellt övergrepp. När ett sådant över-
grepp har dokumenterats på ett visuellt sätt, alltså genom foto eller film,
är själva dokumentationen i sig en form av kränkning av den personliga
värdigheten. När man återanvänder sådan dokumentation blir det en
fortgående kränkning, en stöld av barnets personliga mänskliga värdig-
het.

Det är dessa utgångspunkter som varit drivkrafter i mitt och Kristde-
mokraternas arbete för en heltäckande lagstiftning i frågan. Det är denna
heltäckande lösning som i och med antagandet av det nu vilande grund-
lagsförslaget blir verklighet. Lösningen har förvisso skönhetsfläckar på
det principiella planet, och eftersom vi inte satt med i konstitutionsut-
skottet i våras kunde vi ju inte påverka processen på dessa punkter. Jag
återkommer till dessa skönhetsfläckar om en stund. När det gäller grund-
lagsbeslut i andra omgången kan man ju inte ändra ett enda kommateck-
en. Alternativet är att anta förslaget eller att avslå det.

När dessa frågor om övergrepp på barn aktualiserades under tidigt 90-
tal, bl.a. genom uppmärksamhet på barnsexturism, engagerade sig krist-
demokraterna på barnens sida. Bl.a. tillhörde vår partiordförande Alf
Svensson tidigt de som var lyhörda och reagerade mot de kränkningar
som förekom.

Lagstiftningsfrågorna aktualiserades speciellt dels under våren 1993
vad gäller sekretessfrågorna, dels i samband med årsskiftet 1993–1994,
då ett antal härvar upptäcktes och det fördes en allmän diskussion om-
kring detta.

När det visat sig på våren 1994 att den dåvarande regeringen – trots
kristdemokratiska ansträngningar – misslyckats med ett åtgärds paket på
området och Moderaterna och Folkpartiet i konstitutionsutskottet motsatt
sig användandet av dispens från den s.k. niomånadersregeln, ingick jag
tillsammans med den dåvarande socialdemokratiske KU-ordföranden
Thage G Peterson en överenskommelse i fem punkter på det här området.
Fyra av dessa antogs av riksdagen med stor majoritet.

Ett av förslagen var ett grundlagsförslag som avsågs bli antaget så att
det kunde träda i kraft den 1 januari 1999. I debatten här i våras kunde
jag från åskådarplats på läktaren notera att detta förslag kritiserades utan
att kritiken bemöttes. Inger René har i dag fortsatt med kritiken, men
denna var och är faktiskt obefogad.

Förslaget var inte heltäckande, och detta var känt redan när det an-
togs. Det var träffsäkert när det gäller sådant material som i grundlagens
mening är utgivet, men när det gäller t.ex. videogram finns den grundre-
geln att det skall ha spritts i tre exemplar eller fler för att kunna beteck-
nas som utgivet. Här fanns alltså vissa oklarheter, och det visste vi om.

När det grundlagsförslaget med innehavskriminalisering antogs 1994
var man alltså inte helt på det klara med rättsläget kring kopiering av
sekvenser från förlagor, s.k. masterband. Den uppgift som då delgavs
konstitutionsutskottet härstammade från JK, som hävdade att det inte
varit nödvändigt för åklagare att visa att varje framställning för sig spritts
till ”mer än ett fåtal personer” för att styrka gärningen. JK anförde att det
inte varit möjligt, då, att dra några slutsatser om den nedre gränsen för

den nödvändiga bevisningen av spridning i andra fall. Det var också förklaringen till den utformning som förslaget fick.

Men redan den 9 juni 1994 tog jag upp kritiken mot att då lägga fram ett vilande grundlagsförslag, och jag sade då följande:

”Varför lägger KU-majoriteten ett vilande grundlagsförslag om innehavskriminalisering från 1999 just nu? Skälet är enkelt. Riksdagens majoritet i sakfrågan behöver manifesteras. Vi lärde oss i tisdags” – här syftade jag på tisdagen den 7 juni 1994 – ”att symbolvärden minsann är viktiga i riksdagen. Man jag tror faktiskt att ett sådant vilande förslag är en viktig preventiv signal. Insikten om att ett andra beslut kommer kommer att sprida sig. Det är också viktigt att varje annan regering som kan komma, inte kan begrava frågan utan måste hantera den. Denna tvingande omständighet är faktiskt inte oviktig.”

I dag, fru talman, ser vi resultatet framför oss. Vi kan nu genomföra ett heltäckande förslag.

Barnpornografiutredningen har kartlagt det nu kända materialet. De olika filmsekvenserna är relativt få och uppfyller i sig kriterierna för spridning. Men dessa sekvenser återfinns i varje videogram i en unik blandning, såvitt man kunnat se. I lagens mening är alltså sådana videogram inte spridda och faller därmed inte under yttrandefrihetslagstiftningen. I den meningen skulle det då vilande grundlagsförslaget ha haft en otillräcklig träffsäkerhet. Teoretiskt skulle man kunna tänka sig att, för att öka träffsäkerheten, införa en kompletterande lagstiftning till det då vilande förslaget, men praktiskt är det bättre att tillskapa en enhetlig och generell lagstiftning riktad mot barnpornografi.

Och det är för detta som jag som kristdemokrat arbetat i t.ex. Barnpornografiutredningen. Det är också denna huvudlinje som kommit till uttryck i det nu vilande förslaget, i kontrast till den linje som blev utredningens majoritet. Kristdemokraterna var för övrigt det enda parti i utredningen som var enigt om denna heltäckande lösning. Min reservation i utredningen var mer långtgående än t.ex. de två socialdemokratiska reservanternas – men där sprack ju regeringspartiets front i två delar. Regeringen gick i sitt förslag något snäpp längre, och mot detta kan man ha vissa principiella synpunkter, men det är faktiskt den kristdemokratiska huvudlinjen som med dagens beslut nu etableras genom lagstiftningen.

Det förvånade mig oerhört att Moderaterna och vissa delar av Folkpartiet här i våras gick in för den lagstiftningsmodell som Barnpornografiutredningens majoritet anvisat. I min reservation till utredningen har jag visat på hur tokiga både de praktiska och de principiella effekterna skulle ha blivit om man genomfört den modellen. Jag skall inte upprepa dem här, men jag kan inte undgå att notera att Mediekommittén, som arbetade parallellt och vars förslag vi nu också genomför i och med det här betänkandet, konstaterade att den grundläggande princip som Barnpornografiutredningens majoritet byggde på var baserad på ett missförstånd. Stencilregeln i tryckfrihetsförordningen var ju Barnpornografiutredningens utgångspunkt.

Mediekommittén noterar att ”den medieform som videogrammen ur grundlagsskyddssynvinkel bör jämföras med inte är stenciler o.d. utan tryckt skrift”. Än klarare borde detta ha framgått när Barnpornografiutredningens majoritet drog in all film i sitt förslag. Men, fru talman, det analoga tänkandet hos majoriteten fungerade inte.

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Majoritetslinjen var alltså ett rättspolitiskt haveri. De som stöder ett sådant haveri ifrågasätter förstås då sin egen rättspolitiska trovärdighet.

Fru talman! Det finns emellertid några skönhetsfläckar i det som nu kommer att antas. Det gäller t.ex. synen på teckningar, där man kan tala om vissa inkonsekvenser. Men framför allt gäller det det s.k. försvarlighetsrekvisitet och huruvida det nu finns ett generellt grundlagsstöd för att kriminalisera innehav av s.k. icke utgivna informationsbärare.

Jag håller med justitieministern, som i våras konstaterade att det försvarlighetsrekvisit som det då sittande KU hade enats om i brottsbalken inte nämnvärt avvek från hennes förslag på området. När försvarlighet för innehav av barnpornografiska bilder kan åberopas är det ju i 99 fall av 100 – ja, kanske i 999 fall av 1 000 – fråga om en publiceringsavsikt, t.ex. i syfte att propagera mot förekomst av barnpornografi. Ett tidigare exempel på sådan försvarlighet har t.ex. Rädda Barnens informationsfilm varit.

Publiceringsavsikter och deras fullföljande hanteras dock inte i vanlig lag utan i yttrandegrundlagarna, dvs. tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, så det är förstås där som försvarlighetsrekvisitet borde ha hört hemma. Ett antal experter på de här frågorna – och de är inte så många i Sverige – har också klargjort att det borde ha varit så. Då skulle också åklagarbedömningen ha gjorts av JK, som i alla fall får bedömas ha något högre kompetens i yttrandefrihetsfrågor än en vanlig åklagare. Men denna skönhetsfläck får väl rättas till i kommande översyner.

Fru talman! Ett mer sofistikerat område gäller det som tidigare var oomstritt, nämligen att informationsbärare inte får innehavskriminaliseras utan grundlagsstöd. Reciten i KU:s betänkande 1993/94:KU28 fastslog rättsläget på den punkten. Därvidlag var utskottet enigt. Har rättsläget nu förändrats så att all information som enligt regeringsformens 2 kap. kan begränsas också kan innehavskriminaliseras? Det är en s.k. bra fråga.

Det är krångliga och mycket abstrakta frågeställningar. Läget är följande. Material som inte regleras av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen ligger under de generella reglerna i regeringsformens 2 kap., främst under 12 och 13 §§. Med dagens beslut förs t.ex. alla barnpornografiska bilder dit. Men något särskilt stöd för just innehavskriminalisering har inte getts för den typen av information.

Man kan resonera så här: Eftersom barnpornografiskt material kan innehavskriminaliseras utan särskilt grundlagsstöd i regeringsformen kanske även andra informationsbärare som inte betraktas som utgivna enligt TF:s och YGL:s regler kan innehavskriminaliseras utan särskilt grundlagsstöd. Vi kan som exempel ta riksdagsledamöternas egna brev.

Det är förstås orimligt om man skulle kunna göra något sådant. Rättsläget på det här området bör belysas framöver. Men vi kan inte göra mycket åt detta i dagens beslut. Jag varnade för den problematiken i min reservation i barnpornografiutredningen. Vi pekade också på detta i vår partimotion i våras. Men ingen annan politiker tycks ha tagit någon notis om det i den delen.

Fru talman! I kommittémotioner har vi kristdemokrater begärt generella översyner både av yttrandefrihetsgrundlagarna och regeringsformen. Förhoppningsvis kan man då korrigera dessa frågetecken – försvarlighet-

en och grundlagsstöd för innehavskriminalisering – på ett principiellt riktigt sätt.

Fru talman! Huvudlinjen i dagens beslut är dock riktig. Det är ett framsteg för barnens grundläggande rättigheter att vi nu i dag kan anta denna lagstiftning. Jag ber därför att få yrka bifall till hemställan i KU:s betänkande i dess helhet.

Anf. 26 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Den debatt som handlar om barnpornografifrågan är mycket svår och jobbig. Ämnet är ju så vämjeligt. För mig som hittills följt debatten utifrån – jag deltog inte i den första riksdagsbehandlingen – har den tidigare debatten varit lagtekniskt komplicerad och svår att förstå. Jag vet att jag inte är den enda som tycker det. Vilken lagstiftningsmodell är den bästa för att bekämpa barnpornografin?

Jag har för egen del liksom majoriteten i Folkpartiet anslutit mig till regeringens förslag om att barnpornografibrotten skall flyttas ut ur grundlagen. Övergrepp mot barn kan aldrig accepteras. Det är den självklara ståndpunkten för Folkpartiet, och jag vet att den också är utgångspunkten för alla oss som deltar i debatten och är politiskt aktiva. Målet är vi alla överens om, men den väg som vi tror är bäst varierar.

Vi har från Folkpartiets sida vid flera tillfällen väckt förslag om insatser som vi vid sidan av en kriminalisering av innehav av barnpornografi anser önskvärda och effektiva i kampen mot sexuella övergrepp mot barn. Som någon talare här tidigare påpekat är barnpornografi kopplat till just sexuella övergrepp mot barn och innebär i sig ett sexuellt övergrepp.

Jag vill bara nämna ett par exempel. Vi talar om betydelsen av att skolhälsovården stärks och att skolöverläkaren vid Skolverket återinförs. En väl fungerande skolhälsovård är mycket viktig för att tidigt kunna upptäcka och hjälpa barn som far illa.

Jag vill nämna något som en del av er kanske också har uppmärksammat. När man frågar ungdomar: Vilken personal i skolan har ni förtroende för? Vem vågar ni vända er till när ni har problem? är det en enda grupp som man får ett entydigt positivt svar om, och det är skolsköterskan. Det är till henne man går och berättar om alla problem man har, också i familjen. Det är skolsköterskan som på ett mycket tidigt stadium kan upptäcka när barn t.ex. utsätts för sexuella övergrepp.

Vi vill också att ett pedofilkommando skall inrättas vid rikskriminalen. Det är jätteviktigt att den personal som utreder och handlägger misstänkta sexualbrott mot barn verkligen kan göra det på ett grannliga och känsligt sätt.

En europeisk antipedofilpolis behöver inrättas. Det internationella pedofilnätverket måste bekämpas med kraft. Här har man inom EU en väldigt stor uppgift.

Vi anser likaså att svenskar som ägnar sig åt sex med barn i andra länder måste kunna straffas enligt svensk lag.

Vi vill också att de seriösa föreningar som arbetar mot barnpornografi och med att stödja offer för sexuella och andra övergrepp skall få rimliga arbetsvillkor och ekonomiskt stöd.

Detta är några exempel på de förslag som Folkpartiets åtgärdsprogram består av.

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Syftet med att flytta ut barnpornografibrotten från grundlagarna är att göra det möjligt att ingripa mot innehav av barnpornografiska skildringar och även mot tidskrifter. Med det förslag som majoriteten lägger fram finns nu ett förslag som liknar ett heltäckande förbud mot innehav av barnpornografi.

Kritiken som riktas mot förslaget – och jag kan se att det ligger mycket i det – handlar bl.a. om risken för s.k. smittoeffekter. De skulle kunna innebära att även andra typer av yttranden lyfts bort ur grundlagen om en kraftig opinion kräver det.

Enligt min mening bör det därför tillkomma en ny utredning som går igenom frågan på nytt för att se om det finns möjlighet att hitta en lösning som ger starkast möjliga skydd mot spridning av barnpornografi samtidigt som den minimerar de s.k. smittoeffekterna. Det har jag också framfört i ett särskilt yttrande när frågan behandlades av konstitutionsutskottet.

Jag vill också peka på att den viktigaste invändningen som Folkpartiet tidigare haft har blivit tillgodosedd i lagen. Det har också flera andra talare här tagit upp. Det gäller det s.k. försvarlighetsrekvisitet. Det rekvisitet gör det möjligt för forskare, journalister och opinionsbildare att fortsätta sin mycket viktiga kamp mot barnpornografin. Därför är vi från Folkpartiets sida mycket nöjda med att försvarlighetsrekvisitet finns med.

Den viktiga uppgiften är att bekämpa barnpornografi, och den kampen måste fortsätta. Vårt beslut här i dag är bara ett första steg. Debatten och kampen mot barnpornografen måste hela tiden hållas levande. Vi politiker måste tillsammans med andra opinionsbildare och olika organisationer hålla ett ständigt vakande öga på denna viktiga fråga.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i barnpornografifrågan.

Anf. 27 PER LAGER (mp):

Fru talman! Äntligen skall vi fatta beslutet som i princip kriminaliserar all befattning med barnpornografiska bilder, även innehav. Samtidigt kan denna smutsiga hantering inte längre gömma sig bakom tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Frågan är ändå inte lätt. Det inser vi alla.

Ett problem under vägen har just varit att få med försvarlighetsrekvisitet. Det behövs trots allt, även om det är mycket kraftigt begränsat, ett visst straffritt område. Seriös nyhetsförmedling, forskning och opinionsbildning får inte hindras i själva kampen mot barnpornografen genom ett undantagslöst generellt innehållsförbud.

Den föreslagna nya lagtekniska utformningen där syftet med befattningen är bestämmande för om innehav skall anses försvarligt och inte vilken speciell yrkesgrupp som hanterar bilderna förbättrar därför samtidigt möjligheterna att bekämpa och avslöja barnpornografen.

Detta innebär att forskare, men också journalister, konstnärer, författare och andra opinionsbildare, alltid måste fråga sig om innehavet och hanteringen verkligen är något nödvändigt. Syftet blir avgörande.

Det viktiga är att vi nu får en så heltäckande lagstiftning mot, och kriminalisering av, barnpornografi som denna riksdag i dag är mäktig. Framför allt ur offrens, barnens, synpunkt är detta en lagstiftning som är absolut nödvändig. Barnen befinner sig alltid i beroendeställning. De

behöver det starkaste skydd i lagen som vi kan ge. Framtiden får sedan avgöra, fru talman, om denna förändring av lagstiftningen är tillräcklig och kommer åt de verkliga problemen eller om de som utnyttjar barn bara hittar nya vägar och nya former för att fortsätta sin smutsiga verksamhet.

Som lagstiftare, som föräldrar och som medmänniskor måste vi alltid och överallt vara uppmärksamma på mänskligt förnedrande och kränkande handlingar – speciellt mot barn. Vi måste ta ansvar och snabbt ingripa med de demokratiska medel vi har i vårt samhälle – det samhälle, fru talman, som vi hoppas kan och skall bli barnens och framtidens samhälle.

Fru talman! Jag vill med de här orden och förhoppningarna ge Miljöpartiets bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 28 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Det var några ord som Per Lager sade i början av sitt anförande som jag reagerade mot. Han sade att nu kan inte längre barnpornografen gömma sig bakom grundlagarna. Men det är ju precis tvärtom. Grundlagarna är ju till för det öppna samhället och den öppna debatten. Medierna, som är beroende av grundlagarna när det gäller meddelarskydd, censurförbud och liknande, behövs i den öppna debatten.

Per Lager talade om, och det gjorde också tidigare talare, att det nu gäller att vi inte sätter oss ned och kommer till ro med det beslut vi här så småningom kommer att fatta utan att debatten får leva vidare. Då har jag en fråga till Per Lager: Tror Per Lager att dessa års debatt, som vi nu håller på att slutföra, hade kommit till stånd om inte medierna och andra intressenter hade varit väldigt aktiva när det gäller att informera svenska folket om vad som verkligen försiggick?

Anf. 29 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att Inger René har rätt i det sista som hon sade. Vi har haft stor nytta av den offentliga debatten och framför allt av journalister och andra opinionsbildare i den här frågan. Men jag tycker att Inger René hårdrar frågan. För mig måste alltid barnen sättas främst, även om olika vuxna med i och för sig goda avsikter drabbas på det här sättet och får begränsa sitt hanteringsutrymme och innehav.

Meddelarfriheten är väldigt viktig, men barnen är, Inger René, viktigare. Därför måste meddelarskyddet i det sammanhanget stå efter. Barnens rätt till ett okränkt liv måste vara det som lagstiftningen formas efter och formas runt.

Anf. 30 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Där är vi alldeles överens, Per Lager. Jag menar också att barnets rätt och skyddet av barnet är det viktigaste. Men som ett medel för att klara av detta finns just meddelarfriheten. Det är inte två storheter som går på tvärs med varandra. Det är två storheter som är beroende av varandra precis som att meddelarskyddet är ett skydd inte bara för barn utan också för vuxna. Grundlagarna går alltså inte på tvärs med barnens bästa. Dessa saker hör tvärtom ihop. Sätt dem därför inte mot varandra.

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Min fråga var: Kommer det att bli lika lätt att bilda opinion för barnens bästa när vi nu flyttar ut det som vi just i dag talar om från grundlagarna till brottsbalken?

Anf. 31 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag utgår från att det kommer att bli lika lätt att föra den här debatten och för journalister och opinionsbildare att driva de här frågorna. Skulle det visa sig vara på ett annat sätt, skulle det visa sig att det här drabbar just själva saken, dvs. möjligheten att angripa barnpornografin, då är det klart att vi måste se över frågan igen. Men jag tror inte att det är så. Jag utgår från att det inte är så.

Anf. 32 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Med en komplicerad grundlagsfråga i bagaget reste justitieministern Sverige runt under valrörelsen och trumpetade ut att i Moderaternas Sverige blir det tillåtet att inneha barnpornografi. Underförstått: Moderaterna tycker inte att barnpornografi är något att bråka om. SSU:arna var inte sämre. Falska moderataffischer spreds på temat: "Gör det möjligt att inneha barnpornografi". Underförstått: Moderaterna tycker att barnpornografi är en acceptabel företeelse.

Det allvarliga med denna typ av kampanjer är inte främst det illasinnade budskap man försöker att lura i väljarna utan snarare vilken inverkan kampanjer på denna nivå kan få för demokratin och för tilltron till politiken i stort. När svartmålningen av meningsmotståndarna görs till en huvudpoäng i den politiska debatten i en principiellt viktig grundlagsfråga, då har politiken slagit in på en farlig väg.

Regeringens vårdslösa hantering av barnpornografifrågan utgör ett reellt hot mot de framtida demokratiska spelreglerna och mot de centrala principer och byggstenar som hittills har ansetts som självklara för det demokratiska samhällsskicket.

Tack vare KU:s agerande i våras kan riksdagen i dag ta ställning till ett förslag som inte är fullt så dåligt som regeringens. För forskningens, opinionsbildningens och nyhetsförmedlingens del innebär KU:s förslag att innehav av barnpornografi även i framtiden *kan* vara lagligt om syftet med innehavet är försvarligt. Detta kan jämföras med regeringens krav på att innehavet skulle vara uppenbart befogat för att vara lagligt.

Onekligen innebär KU:s förslag förbättringar för den journalist som försöker avslöja en barnpornografihärva och som har bildbevis, för den forskare som undersöker barnpornografiska frågor eller för Rädda Barnen, som vill bedriva opinionsarbete mot sexuella övergrepp mot barn. Även regeringen bör i dag känna en viss lättnad över att slippa genomföra sitt eget illa underbyggda förslag.

Men även om det förslag som riksdagen nu har att ta ställning till är något bättre, så är riksdagen ändå på väg att gå alldeles för långt. Jag tänker på regeringens innovation att helt sonika lyfta bort barnpornografibrottet från tryckfrihetsförordningen. Den lagstiftande församlingen kan rimligen inte bortse från att regeringen hittills inte har kunnat presentera några egentliga skäl för att vidta en så drastisk lagstiftningsåtgärd.

Ingen, vare sig justitieministern, hennes statssekreterare eller annan ansvarig departementstjänsteman, har kunnat svara på frågan om

huruvida regeringens mål med utdefinieringen – att minska efterfrågan och produktion – över huvud taget kommer att kunna uppnås.

När frågan togs upp i samband med KU:s utfrågning i ärendet fick vi hålla till godo med statssekreterarens förhoppningar om att lagändringen skulle få effekt. Mot denna fromma förhoppning måste riksdagen naturligtvis väga förslaget mycket långtgående negativa konsekvenser för den fortsatta demokratiutvecklingen i Sverige.

Med regeringens förslag till utdefiniering upphör tillämpning av tryckfrihetsförordningen när det gäller barnpornografiska bilder oavsett i vilket sammanhang bilderna påträffas. Detta innebär bl.a. att censurförbudet upphävs och att en polis som får ett anonymt tips om att en tidningsredaktion innehar barnpornografi blir skyldig att slå till mot redaktionen.

Den särskilda ordning som i dag gäller för ingripanden vid misstanke om tryckfrihetsbrott och som säger att misstanke om tryckfrihetsbrott skall behandlas med särskild försiktighet för att den fria upplysningen och samhällsdebatten inte skall inskränkas mer än nödvändigt är riksdagen nu beredd att lämna bakom sig och ersätta med en ordning baserad på brottsbalkens straffprocessuella regler. Redaktionerna, förlagen och tryckerierna kommer inte längre att vara fredade mot polisingripanden och tvångsmedel som husrannsakan. Myndigheter kommer att ges rätt att granska artiklar och manuskript före utgivningen. Allmän åklagare träder i JK:s ställe, och målen kommer att handläggas som vanliga brottmål.

Anonymitetsskyddet, som är en av byggstenarna i tryckfrihetsförordningens konstruktion med ensamansvar som utgångspunkt, faller bort. För den enskilde journalisten innebär detta att han eller hon inte längre kommer att kunna ta emot information och tips om barnpornografibrott utan att samtidigt räkna med att han eller hon kan komma att behöva röja vem som lämnat informationen.

Jag tror att vi alla har fantasi nog att föreställa oss vad detta kan få för konsekvenser för informationsflödet till t.ex. tidningsredaktionerna och för nyhetsförmedlingen. Vi är många som är oroliga för att människors benägenhet att tipsa journalister om allvarliga missförhållanden, t.ex. att någon högt uppsatt person på tipsarens arbetsplats skulle ha kopplingar till en barnpornografihärva, kommer att hämmas om journalisterna i framtiden kan bli tvingade att lämna ut sin informationskälla till polis och åklagare.

Att det är de utsatta barnen som riskerar att drabbas värst med ett sådant förslag framkom tydligt när den mardrömsliknande Marc Dutroux-härvan uppdagades i Belgien 1996. Övergreppen mot barnen tycks i detta fall ha kunnat pågå länge just därför att det har varit tyst, med passiva och korrupta myndighetspersoner som medansvariga. Till saken hör att i princip all befattning med pornografiska skildringar av minderåriga, även innehav, är kriminaliserat i Belgien sedan 1995. En samhällskritisk bevakning hade tidigt kunnat avslöja vad som pågick och kunnat tvinga fram ett handlande från berörda myndigheter. Innan vi går till beslut känns det viktigt att erinra kammaren om att inte minst barnen är betjänta av att medierna kan förmedla nyheter om och driva opinion mot barnpornografi.

Med regeringens förslag till utdefiniering av barnpornografi upphävs principen om ensamansvar vid barnpornografibrott. När ansvaret för en

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

tidnings ansvarige utgivare bortfaller kan det inte uteslutas att journalister och andra medverkande vid misstanke om brott i framtiden kommer att ”skylla på varandra”, som docent Hans-Gunnar Axberger beskrev det under KU-utfrågningen. Jag undrar om riksdagens ledamöter har tänkt över detta och i sådana fall ändå är beredda att med öppna ögon stödja ett förslag som i sin förlängning kan resultera i att åklagare får svårt att över huvud taget få någon dömd för brotten?

Vi kan inte tillåta oss att bortse från att den lagstiftning som riksdagen i dag skall besluta om är behäftad med allvarliga brister som kan få förödande konsekvenser på mer än ett sätt. Jag tänker på barnen och det stora samhällsintresset av att även i framtiden kunna ta del av nyheter om allvarliga missförhållanden som berör barn. Jag tänker på opinionsbildningen och betydelsen av att kunna föra en fri debatt i medierna. Skälet till att Sverige i dag har ett väsentligt mycket starkare skydd för barn än vad vi hade i början av 90-talet har ju sin grund i tidigare års medierapportering om just barnpornografi. Jag tänker också på avslöjandet tidigare i höstas om en internationell pedofil som ägnade sig åt att sprida barnpornografi på Internet. Genom professionellt polissamarbete i kombination med en uppmärksam allmänhet kunde dessa vidriga företeelser dessbättre stoppas.

Sveriges över 200 år gamla censurförbud kan i och med riksdagens beslut delvis komma att avskaffas fr.o.m. den 1 januari 1999. Samtidigt finns det i dag absolut ingenting som tyder på att en utdefiniering av barnpornografibrottet ur tryckfrihetsförordningen kommer att leda till ett bättre skydd för barnen. Mot denna bakgrund undrar jag uppriktigt sagt varför riksdagen nu skulle gå med på att offra tryckfrihetens principer, som bidragit till demokratiutvecklingen i vårt land genom att under mer än två sekel kunnat sätta sin prägel på vår politiska kultur, den svenska förvaltningens verksamhetsformer och på värderingarna och tänkesätt i svenskt samhällsliv.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag instämma i Inger Renés yrkande.

Anf. 33 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att understryka att något miss-
tänkliggörande av någon i denna debatt inte skall äga rum. Jag tror att alla är besjälade av en avsky gentemot barnpornografi, så även Moderaterna. Men valet av lagteknisk lösning är inte fullständigt neutralt, därför att om ett skydd för barnpornografi står kvar i grundlagen är det så att säga fortfarande möjligt att t.ex. inneha barnpornografiska tidningar eller filmer som saknar utgivare, osv. Man kan då alltså inte straffa totalt.

Den lösning som här har valts innebär att det inte finns och aldrig kommer att finnas någon rättslig grund med vilken man kan försvara något som helst innehav av barnpornografi. Även om den föreslagna lösningen är problematisk just med tanke på risken av smittoeffekter, som jag dock tror att hela riksdagen är medveten om och som därför inte skall överdrivas, och att det finns skönhetsfläckar som nog inte har fått en tillfredsställande lösning, vilket vi kanske skall ha ögonen på, finns det likväl en skillnad. Om man har kvar den nuvarande lagstiftningen öppnar den för möjligheten att begå vissa barnpornografiska brott. Väljer man den lösning som regeringen och utskottsmajoriteten förordar är all hantering med barnpornografi kriminaliserad.

Anf. 34 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag påpeka att möjligheten att straffa och komma åt brottsligt beteende för det första förutsätter tillräckligt med polisresurser. Vi kan ha vilka lagar vi vill om vi inte har tillräckligt med polisresurser. För det andra förutsätter det att polisen och opinionsbildare får information för att polisen skall kunna utföra sitt arbete.

Jag vill också tacka Kenneth Kvist för den uttalade respekten som är ömsesidig.

Men jag skulle vilja fråga Kenneth Kvist om han ändå inte tror att den händelse som vi alla känner till från Belgien hade kunnat få en mindre omfattning om Belgien hade haft ett meddelarskydd och hade haft möjligheter för opinionsbildning. I Belgien hade man nämligen förbudet mot innehav av barnpornografiska bilder.

Anf. 35 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är just därför att det skall finnas en möjlighet för opinionsbildning, för pressgranskning och för att angripa barnpornografi som vi har velat ha detta mera öppna försvarlighetsrekvisit som utskottsmajoriteten nu är överens om. Även den moderata gruppen i konstitutionsutskottet har bidragit till att vi har kommit fram till en sådan lösning.

Jag tycker att det är utomordentligt viktigt att denna möjlighet finns. Men samtidigt är det så att om barnpornografen så att säga finns kvar i grundlagen innebär det att man ger en viss tillåtlighet. Detta förtjänar att påpekas i denna debatt. Det är problemet med den moderata ståndpunkten. Och det är därför som vi inte kan skiljas från ärendet genom att låta lagstiftningen se ut som den gör. Det är därför som det krävs en ändring. Då är detta, även om det har problematiska sidor, vilket jag villigt erkänner, den för tillfället bästa lösningen som vi har kommit på. Sedan är det, som jag tidigare har påpekat, en uppgift för konstitutionsutskottet och riksdagen i dess helhet att se till att det inte får några negativa konsekvenser för yttrandefriheten i övrigt.

Anf. 36 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! En viktig fråga i den här diskussionen som vi kanske inte har varit inne på särskilt mycket är frågan om vad det från processuell synpunkt och från bevisföringssynpunkt innebär att föra ut barnpornografen ur grundlagen. Det är där som vi får en väsentlig förändring. Vid grundlagsreglering ligger bevisbördan på den som påstår att man inte har rätt till innehav. Men om vi för ut och tillämpar brottsbalkens regler måste den utpekade freda sig. Den rädsla för att över huvud taget våga agera som detta kan föra med sig kan icke vara till barnens fördel.

Anf. 37 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Den 1 januari 1999 blir en glädjens dag för de hundratals, tusentals, ja, tiotusentals barn världen över som varje dag och i varje stund utsätts för sexuella övergrepp av dem som kallar sig vuxna – barn som samtidigt avfotograferas och filmas för att på det sättet vid ytterligare tillfällen förmedlas av den som är åskådare av det barnpornografiska materialet.

Det är naturligtvis ett oerhört viktigt steg som Sveriges riksdag tar när vi i dag beslutar om att också Sverige skall bli ett land där innehav av barnpornografi är kriminaliserat. Det innebär dock icke att detta i sig ger barnen ett skydd. Det har ju också dagens debatt visat. Det handlar om väldigt många andra åtgärder på det juridiska och polisiära området.

Jag vill ändå gärna säga att det efter år av arbete med de här frågorna – i början av 90-talet började vi motionera om åtgärder mot den s.k. sex-turismen och har sedan i denna kammare drivit frågor om och kring barnpornografin – naturligtvis känns oerhört tillfredsställande att vi efter höstens riksdagsval kan mötas i en majoritet för ett förslag om innehavs-förbud. Det är ju ett faktum att det i den debatt som vi hade här i kam-maren våren 1994 var innehavet, inte utformningen av grundlagsändringen, som var det centrala. Det var frågan om innehavet skulle vara kriminali-serat som var den politiska frågan och som var i den politiska hetluften. Riksdagen var delad i två delar. Vi kunde inte få den nödvändiga majori-teten för en innehavskriminalisering. Då gick gränsen vid om Sverige skulle bli en polisiär stat om vi kriminaliserade innehav.

Jag är mycket glad över att vi har lämnat den debatten bakom oss, att vi nu är överens om att innehav av barnpornografi skall vara kriminellt i Sverige. Det är bra för oss som svenska folkets representanter i riksdag-en. Jag kan säga att jag under mina 16 år som representant här aldrig har mötts av så många brev och så många reaktioner från privata människor som jag gjort när det gällt frågan om barnpornografi – vare sig det hand-lat om motionerande när vi utredde frågan i Barnpornografiutredningen eller det handlat om när vi i olika situationer haft tillfälle att här i kam-maren fatta beslut i frågan.

Det har naturligtvis också varit ett intresse från medier och från olika intresseorganisationer och frivilligorganisationer. Men jag vill säga att det är med ett starkt stöd från svenska folket och alla de människor som på olika sätt har uttryckt sin bestämda uppfattning i den här frågan som jag med tillförsikt ser fram emot det knapptryckande och beslutsfattande som följer av dagens beslut.

Anf. 38 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Det är verkligen hög tid att förbjuda barnpornografi i Sverige. Till vad och till vilken nytta används barnpornografi? Vem skall kunna dra nytta av att kränka ett barns integritet? Hur kan grundlagen skydda barnpornografi?

Barnpornografi är ett led i övergrepp på barn. De flesta länder har för länge sedan förbjudit innehav av barnpornografi. Sverige, som för övrigt är öppet för förbud, har tillåtit en legal marknad för pornografiska alster. Detta är helt otroligt.

Våren 1994 fanns det ett förslag som gick ut på att kriminalisera in-nehav av barnpornografi. Kristdemokraterna var drivande för en krimina-lisering. Det har dröjt länge, fyra och ett halvt år.

Sverige måste nu uppfylla sitt åtagande beträffande barnkonvention-en. Artikel 3 säger att barnets bästa alltid skall komma i första rummet. Jag kan inte förstå Inger Renés och moderaternas resonemang om att inte barnpornografi skall hamna under brottsbalken. Enligt min mening är det ett grovt brott att anse sig kunna äga ett barns integritet genom barnpor-nografi.

Så länge landets grundlagar bereder utrymme för allmän befattning med barnpornografi uppfyller *inte* Sverige sitt åtagande enligt barnkonventionen. 51 organisationer har i dag genom ECPAT, med Helena Karlén i spetsen, vädjat till oss riksdagsledamöter att vara med och stoppa den ännu legala marknaden av barnpornografi!

Fru talman! Barnpornografi hör inte hemma i yttrandefrihetsgrundlagen. Kristdemokraterna har länge kämpat för att få bort barnpornografin ur denna lag. Det är inte rimligt att ha en lag som tillåter kränkning av barn. Som lagstiftare måste vi ta på oss ansvaret för att till hela världen ge tydliga signaler om att vi står på barnens sida.

Vi kan inte hålla på med slutna sällskap och kunna köpa, inneha och till en nära krets av vänner eller likasinnade sprida barnpornografi. Vi måste också finna ett sätt att ge skolan större möjligheter att motverka missbruk, t.ex. genom nya möjligheter med Internet. Det är väldigt populärt att tala om en ”e-postadress till varje elev”. Det är ett positivt led i skolutvecklingen. Men ”e-post till varje elev” måste följas av en kraftig informationssatsning och av utbildning i källkritik för skolans personal.

Återanvändning av barnpornografisk dokumentation är en fortsatt kränkning av den personliga värdigheten. Det saknar helt skyddsvärde i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Bilder och filmer har framställts genom sexualbrott mot ett barn. Den fortsatta kränkningen är en förlängning av det första brottet. Man kan inte se kränkningen främst som brottslig genom att överskrida tryckfriheten utan som ett led i sexualbrottet mot ett barn.

Den 13 maj blev en viktig dag då så att säga heliga kor om tryckfriheten framför skyddet av barn slaktades. Över 100 inlägg visade då på det starka engagemanget. Det känns fantastiskt att efter valet som lärare komma direkt från skolgolvet hit till Sveriges riksdag och att i riksdagen få vara med om det slutgiltiga beslutet att barnens rätt tar över grundlagens hinder.

Fru talman! Jag ställer mig bakom Ingvar Svenssons yrkande här och yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU4.

Anf. 39 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Det lät på Ulla-Britt Hagströms anförande som att barnpornografi har varit tillåten i Sverige sedan tidigare och att vi i dag ändrar på det faktumet. Så är det inte. Barnpornografi är förbjuden sedan många år tillbaka. Som jag sade i mitt anförande ökades straffsatserna under den borgerliga perioden fyra gånger – så det är ett ordentligt förbud.

Man kan inte heller inneha barnpornografi. Barnpornografi konfiskeras sedan flera år, och det görs på ett förslag av de moderata ledamöterna i KU våren 1994. I vilket sammanhang barnpornografi än hittas så konfiskeras den.

Kärnan är att det gäller att komma åt barnpornografin. Då är min fråga till Ulla-Britt Hagström: Tror Ulla-Britt Hagström att vi genom dagens beslut får effektivare metoder för att komma åt, för att hitta barnpornografin?

Anf. 40 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Ja, det tror jag. När vi tydligt från Sveriges riksdag markerar att vi inte tillåter innehav av barnpornografi, flyttar lagstiftningen till brottsbalken, visar att det är en brottslig handling och tydligt står bakom det och inte hela tiden gömmer oss bakom tryckfrihetsförordningen, tror jag att vi kommer att finna en annan väg. Jag tror att det kommer att uppmärksammas på ett helt annat sätt om vi inte gömmer oss utan vill gå i frontlinjen för att motverka barnpornografin.

Anf. 41 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Jag menar nog att vi inte heller tidigare gömt oss bakom grundlagar. Vad vi gör i dag är att vi minskar möjligheterna för Röda korset, ECPAT, journalister och andra att bilda opinion i frågan. Det är då jag frågar: Tror Ulla-Britt Hagström att de här åtgärderna när det gäller meddelarskydd, censurförbud och liknande ökar möjligheterna för dessa att bedriva opinionsbildning?

Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Ja, Inger René, jag tror att organisationerna kommer att noga följa det beslut vi fattar i dag i riksdagen och fortsätta med sin opinionsbildning. Som vi tidigare hört av flera talare här visar det sig att vi inte alls tagit bort meddelarfriheten. Den finns kvar, och det räcker för att driva opinionsbildningen.

Anf. 43 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag är också övertygad om att alla i kammaren, alla partier och partiers representanter är emot barnpornografi. Kanske kunde vi då också fordra respekten tillbaka ifrån dem som attackerar förslaget när vi säger att alla här också är måna om yttrandefriheten och tryckfriheten. Jag tycker att det kanske är att ta i när man här i debatten talar om stopp för fortsatt demokratiutveckling och att offra tryckfrihetens principer. Det blir alltid lite övertoner när den typen av satser levereras i debatten.

Det har också många gånger frammanats bilder av att polisen skulle storma in och göra razzior. Jag tror att det också är övertoner i högsta grad. Den dag anarki råder betyder lagars bokstäver över huvud inte särskilt mycket.

Fru talman! Det anser jag vara ett ynkedomens manifesterande att orda om att det beslut som kommer att fattas här i dag skulle leda till polisrazzior i hushållens sopphögar eller returpappershögar. Jag är så gammal att jag minns debatten på 60-talet, då en utredning som hette *Yttrandefrihetens gränser* var på tapeten. De som lade fram den utredningen ville att det skulle sättas en yttersta gräns som gjorde det omöjligt att kränka barn. De flesta remissinstanser önskade detta, men dåvarande justitieminister Lennart Geijer tyckte att det inte behövdes. Så togs den yttersta gränsen bort, eller någon sådan blev aldrig satt.

Inte förrän 1980 fick vi en lag mot framställning och spridning av barnpornografi. Var det en inskränkning av friheten? Var det en vidgning av friheter 1971 då den yttersta gräns som utredarna och remissinstanserna önskade inte sattes? Som om yttrandefriheten enbart skall koncentreras på dem som faller yttranden och inte är lika väsentlig för dem som blir utsatta för yttrandena!

Barnpornografi är skildringar av sexuella övergrepp på barn, barn som tvingas utföra sexuella handlingar, barn som utsätts för grovt sexuellt våld, barn som förnedras och kränks, barn vilkas förnedring blir mångdubbel genom att den dokumenteras på bild och visas om och om igen. Bilderna används för att tillfredsställa vuxna med sexuella störningar, men de används också för att bryta ned motståndet hos andra barn. Barn tvingas se barnpornografi och övertalas sedan eller tvingas att i sin tur utföra sexuella handlingar: Gör som barnen på bilderna gör, säger den vuxne, för så gör vuxna och barn.

Barnpornografen är den värsta form av kränkning av det barn som drabbas direkt och medverkar samtidigt till att andra barn drabbas.

Jag tror dessutom, fru talman, att det går att bilda opinion utan att ha barnpornografi i sin ägo. Det tror jag att jag har lyckats med i någon liten ringa mån utan att det nu skall verka övermaga, och ECPAT har lyckats alldeles utomordentligt där en mängd kvalificerade jurister engagerat sig för att bilda opinion. Jag vågar påstå att ingen av dem äger någon barnpornografi. Men, om vi får kalla det så, tidsandan eller stämningen är sådan att vi begriper att en opinionsbildning behövs. Det här tycker jag handlar om mänskliga fri- och rättigheter. Det är något av det viktigaste vi kan avhandla, därför att lagarna finns till för barnen. Det blir lite arbetsamt, tycker jag, känslomässigt – jag vet att det sagts att man inte skall ha känslor i denna fråga. Arma riksdagen om inte känslorna får fånga oss i en sådan här fråga! Här talas det om tidningsredaktionerna, förlagen, tryckerierna och några högt uppsatta personer. Det har jag inget emot, självklart skall vi tala om dem, men ytterst är det det lilla barnet.

Vad det handlar om i dag är inte att vi blir av med barnpornografen, den kommer dessvärre att finnas. Vad det handlar om här i dag är inte heller att vi får en lagstiftning som är absolut vattentät, för var finns i så fall i andra ärenden en sådan lagstiftning? Berätta om den lag som är absolut tvätsäker, tvärsäker, där det inte går att hitta några skavanker. Människor har nämligen aldrig stiftat en sådan lag. Då hade det suttit fullkomliga lagstiftare i något parlament, och det har det hittills aldrig gjort. Men det behövs signaler, och signalen till dem som drabbats av den vedervärdighet som här ytterst avhandlas skall vara: Vi ger icke ett kommatecken, i den mån vi nu mäktar, som skulle kunna uppfattas som att de som hanterar barnpornografi har stöd från parlamentet.

I detta anförande instämde Rolf Åbjörnsson (kd), Mats Einarsson (v), Helena Höij (kd), Inger Davidson (kd), Kenneth Kvist (v), Mikael Oscarsson (kd), Björn von der Esch (kd), Dan Ericsson (kd), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Yvonne Andersson (kd), Maria Larsson (kd), Harald Bergström (kd), Maj-Britt Wallhorn (kd), Kenneth Lantz (kd), Caroline Hagström (kd), Tuve Skånberg (kd), Margareta Viklund (kd), Lars Gustafsson (kd), Berit Jóhannesson (v), Per Landgren (kd), Åke Carnerö (kd), Per Lager (mp), Fanny Rizell (kd), Ingemar Vänerlöv (kd), Kjell Eldensjö (kd), Dan Kihlström (kd), Magnus Jacobsson (kd), Ragnwi Marcelind (kd), Jan Erik Ågren (kd), Gunilla Tjernberg (kd), Erling Wälivaara (kd), Ingvar Svensson (kd), Ingrid Näslund (kd), Ulla-Britt Hagström (kd), Rosita Runegrund (kd), Murad Artin (v), Inger Strömbom (kd), Ulf Björklund (kd), Yvonne Oscarsson (v) och Göran Hägg-lund (kd).

Prot. 1998/99:17
18 november

*Tryckfrihetsförord-
ningens och yttrande-
frihetsgrundlagens
tillämpningsområden –
barnpornografifrågan
m.m.*

Anf. 44 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet i den här debatten för att närmast beröra frågan om det är möjligt att bedriva opinionsbildning efter det att riksdagens breda majoritet har bifallit det vilande grundlagsförslaget. Jag tycker att det finns en bristande respekt för innehållet i förslaget och för det ansvar som vi har för att för allmänheten tala om vilka möjligheter det finns.

Först och främst har inte opinionsbildningen varit – och kommer inte heller i fortsättningen att vara – en fråga för oss alla. Det är ju inte fråga om vilka organisationer som jobbar med frågan. Men varje riksdagsledamot har ett ansvar för att diskutera barnpornografifrågan och motivera den lagstiftning som vi har på ett sådant sätt att den får en bred uppslutning hos svenska folket. Vi kan i dag lugnt konstatera att det beslut som riksdagen snart kommer att fatta har en mycket bred uppslutning hos det svenska folket.

I debatten har det gjorts jämförelser med t.ex. Belgien. Det är naturligtvis en alldeles galen jämförelse. Man måste först ta reda på om det i sin helhet är överförbart och jämförbart mellan Sverige och Belgien. Det är ju inte så – som man kan få ett intryck av – att vi i den svenska riksdagen nu inför ett belgiskt system på det här området.

När vi talar om barnpornografi, meddelarskydd och annat handlar det alltså om barnpornografiska bilder. Att skriva och på det sättet bilda opinion är ju fortfarande både tillåtet och i högsta grad önskvärt. Det vore därför önskvärt att de moderata företrädarna betonade den möjligheten.

För en person som upptäcker att det finns barnpornografiska bilder på en arbetsplats är det enkelt att ringa åklagaren eller en journalist och berätta om det. Det förhållandet att personen meddelar detta är ju ingalunda straffbart. Men det intrycket har de som opponerar sig mot den här lagstiftningen försökt att ge oss.

Jag tycker att det är glädjande att vi nu är en mycket bred majoritet bakom det här förslaget. Från olika håll har man här pekat på de stora insatser som gjordes under 1994, alltså när Carl Bildt var statsminister och Alf Svensson var med i regeringen. Ett av de stora politiska problemen var då att regeringen inte förmådde att lägga fram ett förslag till lagstiftning mot innehav av barnpornografi.

Ingvar Svensson och Thage G Peterson träffade då en överenskomelse i KU för att försöka att på snabbast möjliga sätt åstadkomma förbättringar. Man får inte heller glömma bort att riksdagen dessutom hade uttalat sig för att man ville ha förslag på den här punkten under mandatperioden 1991–1994, men det kom inget förslag som ledde fram till någonting.

Sedan har frågan utretts i ordentlig omfattning, och nu har vi landat på att barnpornografiska bilder inte skall hanteras inom ramen för yttrandefrihets- och tryckfrihetslagstiftningen utan att de skall hanteras i vanlig lag.

Detta är ett alldeles utomordentligt bra förslag och ett bra tillfälle att nu en gång för alla sätta stopp för handel, innehav och annat när det gäller barnpornografiska bilder. Det ger oss också en bra utgångspunkt för att i fortsättningen på olika sätt bilda opinion mot den brottslighet som det handlar om när man talar om barnpornografiska bilder.

Fru talman! Med det anförda ville jag försöka att peka på att det inte är någon ödesdag för opinionsbildningen utan att detta ger oss nya möjligheter att fortsätta att bilda en kraftfull opinion mot den brottslighet som sexuella övergrepp på barn faktiskt utgör.

Jag yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande.

Anf. 45 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att hälsa andre vice talmannen välkommen till sin roll som talman här i kammaren. Jag misstänker att det är premiär, åtminstone när det gäller en plenardebatt.

Göran Magnusson sade att vi borde ha sagt att man i fortsättningen får skriva om barnpornografi och annat. Det är ju alldeles självklart att man får det. Men för att kunna skriva om ett ämnesområde behöver man information. Det är i det sammanhanget som vi blir lite ängsliga. Nog är det så att meddelarskyddet urholkas genom detta förslag. Det tror jag att även Göran Magnusson kan hålla med om.

Sedan börjar debatten komma tillbaka till vårens debatt. Det talades om vad som hände under den borgerliga regeringsperioden 1991–1994. Då vill jag erinra om att riksdagen under den socialdemokratiska perioden beställde en skärpning när det gällde barnpornografibrott, det var alltså före 1991. Vi minns säkert alla Aftonbladets löpsedlar där flera socialdemokratiska ministrar – dåvarande socialministern och justitieministern – gråtande sade att detta måste man absolut genast göra någonting åt. Tyvärr blev det inga åtgärder då.

Jag är tacksam över att vi nu är överens om att skyddet av barn är det viktiga. Jag är övertygad om att den lagstiftning som vi förmodligen kommer att rösta för om en stund ger barnen ett bra skydd. Men med vårt förslag hade vi fått ett ännu bättre skydd för barnen.

Anf. 46 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Min avsikt är inte att återuppta debatten. Jag vill bara peka på att det moderata lagstiftningsvalet leder till att barnpornografiska bilder i tryck skall straffas enligt tryckfrihetslagstiftningen. Det är just den omständigheten som har visat sig vara praktiskt väldigt svår att klara.

Beträffande bilder inom ramen för yttrandefrihetsgrundlagen har det tidigare klargjorts väldigt mycket. Vad jag framför allt vill säga är att vi nu har och har haft en lagstiftning som gör det kriminaliserat att begå de här övergreppen på barn som är underlaget för de barnpornografiska bilderna.

Lagstiftningens yttersta ambition är att dessa övergrepp skall upphöra, och det är vi överens om. Det skall inte finnas några bilder på den typen av brott över huvud taget. Därför tycker jag inte att det är så särskilt underligt att man utgår från att de här bilderna inte behövs för att bilda opinion mot dessa avskyvärda företeelser. Vad skall en tidningsredaktion ha bilderna till? Det är ju inte ens Inger Renés avsikt att barnpornografiska bilder skall publiceras i syfte att bilda opinion, utan det skall vara text för att bilda opinion. Därför har jag i logikens namn lite svårt att förstå tankekedjan, eftersom lagstiftningens avsikt är att de här brotten skall upphöra.

Därmed yrkar jag återigen bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1998/99:17
18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Anf. 47 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Jag är tacksam för att Göran Magnusson säger att det inte ens är min avsikt att de här bilderna skall publiceras. Självfallet är det inte det. Men bilderna skall konfiskeras, och det sker redan i dag.

Jag frågade Barbro Hietala Nordlund, fast jag själv svarade på frågan, om det någonsin har hänt att man har hittat pornografiska bilder hemma hos någon och inte kunnat döma vederbörande för sexuella övergrepp. Hon kunde inte svara på frågan. Men jag har försökt att ta reda på det, och det har hittills inte hänt att man inte har kunnat döma någon för sexuella övergrepp när man har hittat pornografiska bilder. Det brottet tar då över innehavsbrottet.

Det stora som vi nu måste ta itu med är barnpornografi på Internet. Jag tycker att det är glädjande att det i dag börjar växa fram dataprogram som kan stoppa barnpornografi på Internet. Det är en väg som visar på en framkomlighet när det gäller att minimera de här brotten i fortsättningen, och det hoppas jag att vi gemensamt kan fortsätta att arbeta för.

Anf. 48 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har både i justitieutskottet tidigare och som ledamot i Barnpornografiutredningen jobbat rätt mycket med dessa frågor och känt ett stort engagemang för dem. Men jag kan inte säga att jag har sett särskilt många bilder av barnpornografisk natur för att känna det engagemanget. Vid ett tillfälle har jag sett sådana bilder. Vid ett annat tillfälle, då utredningen tittade på en del våldsskildringar och annat, hade jag inte tillfälle att vara med, och det är jag ganska glad för. Men det har inte brustit i engagemang trots detta.

Det skall också understrykas att det som är det egentliga lagstiftningsproblemet i detta sammanhang är själva innehavet av bilderna. Det mesta andra kunde vi klara av på annat sätt, men det som komplicerar hela lagstiftningen är faktiskt innehavet av bilderna.

Jag skall ta ett mycket enkelt exempel: Om någon fälls för tryckfrihetsbrott, gällande en bok exempelvis, är det inte innehavet av boken som blir kriminaliserat, enligt tryckfrihetsförordningen. I varje fall har man hittills fått behålla boken. Det är där den stora principiella skillnaden ligger. Det vore kanske bättre att vi diskuterade detta.

Inger René berömmar sig av konfiskationslagen, som egentligen går ut på att om man gör en annan förundersökning om brott och hittar barnpornografi så har man rätt att konfiskera det. Det är ungefär räckvidden av den lagstiftningen. Men jag förstår Inger René ungefär på det sättet att eftersom det är konfiskationslagen som är den stora poängen i det moderata upplägget här, så får man väl även konfiskera barnpornografiska bilder på tidningsredaktioner. Eller är det inte på det sättet?

Då inträder ett annat problem, som jag tror att Ingvar Svensson var inne på, nämligen om man har bilder som man avser att publicera. De omfattas ju av de skyddsmekanismer som finns i tryckfrihetslagstiftningen. Det är där problemet uppstår, och det är därför man måste angripa innehavsfrågan på detta sätt.

Tack, fru talman, för generositeten.

Anf. 49 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill också önska fru talman välkommen till det nya uppdraget.

Jag tror att alla i denna kammaren och de allra flesta i Sverige är uppfyllda av samma avsky över den fruktansvärda företeelse som barnpornografen är. Det behöver vi inte diskutera egentligen. Det är bra att det nu blir ett förbud mot innehav av barnpornografi.

Jag var med i Barnpornografiutredningen. I det arbetet hade jag och, tror jag, alla vi som var med där barnens bästa för ögonen. Det handlar om innehavsförbud, och det handlar om opinionsbildning. Ingen, vare sig det är en makthavare eller någon annan, skall på något sätt kunna komma undan granskning när det gäller dessa frågor. Det handlar också om större möjlighet att komma åt förövarna, de som begår övergreppen mot barn.

Jag tyckte då, och det är jag fortfarande övertygad om, att det förslag som vi presenterade täckte in alla dessa områden. Utgångsläget var alltså detsamma, men de lagtekniska lösningarna var något annorlunda. När det första beslutet skulle fattas lade jag ned min röst vid omröstningen, för jag ville ha en annan lagteknisk lösning. Det skulle jag ha velat ha nu också, men jag inser att vi måste få ett beslut om innehavskriminalisering. Jag vill inte på något sätt medverka till att stoppa det och tänker därför inte lägga ned min röst den här gången, utan jag kommer att rösta för det förslag som ligger, även om jag vill ha en annan lösning egentligen.

Sedan vill jag instämma i det som många har sagt här, nämligen att vad som är viktigt nu är att vi går vidare med opinionsbildning och att vi arbetar för att stoppa förekomsten av barnpornografi på Internet. Det finns väldigt mycket mer att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Staten och trossamfunden

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU5

Staten och trossamfunden (vilande förslag)

Anf. 50 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Vi gör nu ett ganska tvärt kast. Vi räknar med att riksdagen för tredje gången i dag fattar ett beslut som på olika sätt förändrar ett förhållande som har månghundraåriga rötter. Vi fattade principbeslutet i december 1995 och grundlagsbeslutet under förra riksmötet, som vi nu skall ha en andra röstning om.

För tusen år sedan döptes sannolikt Olof Skötkonung vid S:t Sigfrids källa vid Husaby kyrka. Under de följande århundradena samlades folket, och landet indelades i socknar och stift, och på denna geografiska indelning byggdes nationen Sverige. I och med reformationen blev banden mellan kyrka, kung och stat än starkare. Myndighetsutövningen och

Prot. 1998/99:17

18 november

Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Staten och trossamfunden

styrandet av landet vävdes samman på ett sätt som för den moderna människan känns ganska främmande.

Under vårt eget århundrade har dessa band lösts upp och den moderna demokratin har gett folket och nationen ett försteg framför kung och kyrka. Kanske trodde några att detta skulle leda till att kung och kyrka då kunde avskaffas. Utvecklingen har snarare inneburit att religionens och trons roll förstärkts, men nu till förmån för det som är unikt för religionen, nämligen värderingar och livshållning, och för att normbildningen pluraliseras och att auktoritär fostran nedtonats. Under påverkan från det interkulturella samhället har också religionernas roll, vid sidan av varandra, tillfört samhället nya kvaliteter. Vi har sett exempel på det, men också svårigheter kring det, i samband med den fruktansvärda brandkatastrofen i Göteborg. Religionens utmaningar till samhällsgemenskapen har blivit tydlig.

Religionen är för många troende inte bara en privatsak utan ställer också krav på livsstil på olika sätt. Det är, för att ta ett enda exempel, självklart för oss med helgledigt på långfredag och Kristi himmelsfärdsdag, men då den muslimska Ramadan avslutas eller fredagsbön arrangeras i moskén finns inget formellt utrymme för ledighet. Det problemet återstår att lösa.

I och med den nu föreslagna lagstiftningen, som i dag skall konfirmeras i denna kammare, ges trossamfunden lika och rättvisa förhållanden i ett modernt samhälle. Samtidigt som Svenska kyrkan blir fri att vara kyrka kan man säga att också staten blir fri att vara stat. Att det sedan av historiska och lagtekniska skäl finns anledning att stifta en särskild lag om Svenska kyrkan tycker jag är naturligt med tanke på de historiska band som jag inledningsvis kort berörde. Det finns också komplikationer som är knutna till ägandet och egendomen som ger anledning till en lagstiftning som reglerar och slår fast att Svenska kyrkans egendom fortsatt tjänar det syfte som har gällt, i flera fall, i århundraden.

Lagstrukturen är dock så utformad att den i huvudsak grundas på lagen om trossamfund, som gäller lika för alla trossamfund. Den ger också unika möjligheter för de olika trossamfunden att verka i Sverige och att göra det i enlighet med sina egna unika traditioner och förutsättningar och med sin historia.

Registrerat trossamfund förs in som en ny associationsrättslig form, gäller för Svenska kyrkan enligt lag och erbjuds de trossamfund som så önskar – lika för alla. Registrerat trossamfund ges också möjlighet att ta upp sin kyrkoavgift eller motsvarande via skattesystemet.

Om det visar sig att det för Svenska kyrkans del i framtiden inte längre behövs en särskild lag kan den upphävas, utan att reformens struktur i övrigt berörs.

Beslutet som vi fattar i dag är långtgående och internationellt unikt. Fransk TV intervjuade mig i går med anledning av reformen. Norrmännen följer vårt arbete med stort intresse. Vi sekulariserar inte med detta staten, men sakraliserar Svenska kyrkan.

Trossamfunden behövs i vårt samhälle. Staten skall inte styra över dem, men ge dem goda förutsättningar att verka.

Fru talman! Jag yrkar därmed bifall till hemställan i KU5.

Vi går in i ett nytt sekel med ett nytt läge för trossamfunden i vårt land. Staten förhåller sig neutral. Förslaget är gillat men ej stadfäst av konungen.

Prot. 1998/99:17
18 november

*Staten och
trossamfunden*

Anf. 51 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Så sent som den 3 juni i år hade vi här i kammaren en ganska livlig historiskt inriktad diskussion om de grundlagsförändringar beträffande staten och kyrkan som vi nu skall besluta om för andra gången. Debatten i våras spände från tiden för Ansgars ankomst över augsburgska bekännelsen 1530 och fram till våra dagar. Föregående talare var inne på historieskrivningen igen, och det är alltid trevligt att vi kan diskutera en sådan fråga utifrån ett historiskt perspektiv. Jag skall dock inte upprepa vad han just sade.

Emellertid var det egentligen så, att riksdagen den 8 december 1995 fattade det avgörande principbeslutet, som innebar att Svenska kyrkan i väsentliga avseenden skulle bli fri att bestämma över sina egna angelägenheter. Andra samfund fick också väsentligt förbättrade möjligheter att verka genom den nya associationsformen registrerat trossamfund.

Jag skall inte här upprepa resonemangen, utan bara nämna några punkter. De reservationer som vi hade från moderat sida i juni har förvandlats till särskilda yttranden i samband med andra läsningen, eftersom vi inte vill riskera att reformen går om intet. Vi stödde ju principbeslutet 1995 i avgörande avseenden.

De utredningar som följde efter 1995 har bidragit till att göra principbeslutet tydligare. Det är bra att offentlighetsprincipen bara kommer att gälla för områden där kyrkan fortfarande kan sägas vara en del av det allmänna, exempelvis. Det är bra att beteckningen kyrkoskatt försvinner och ersätts av den mer adekvata beteckningen kyrkoavgift. Därmed skonas i varje fall den andliga världen från en del av den förvirring som för övrigt råder beträffande begreppen avgift och skatt.

Det faktum att det blir två lagar kan inte sägas ha någon större betydelse ur religionsfrihetssynpunkt. Att det finns en särskild lag om Svenska kyrkan får man främst se som motiverat av praktiska skäl.

På några punkter tycker jag nu som tidigare att regeringen dock är lite principlös och inte följer den i övrigt goda linjen att så långt som möjligt frigöra kyrkan från bestämmelser som enbart gäller den offentlighetsrättsligt reglerade sfären. Att rätten till ledighet för förtroendevalda utsträcks ända fram till år 2009 är ett sådant lite exempel.

Att Riksskatteverket även i fortsättningen kostnadsfritt skall vara behjälpligt med uppbörden av kyrkoavgiften var en mycket viktig förutsättning för att reformen över huvud taget skulle bli av. Frågan om jämställdhet med andra samfund löstes genom att också de kan få denna hjälp. Naturligtvis kan man i och för sig ifrågasätta om det är riktigt att kyrkoavgiften även i fortsättningen skall tas ut som om den vore en skatt – alltså enligt reglerna för vad som är kommunalt beskattningsbar inkomst. Därmed kommer alla riksdagsbeslut om förändringar av t.ex. grundavdrag eller reseavdrag att direkt påverka kyrkoavgiften. Sådana förändringar sker faktiskt hela tiden genom riksdagsbeslut. Flera kan komma att behövas i framtiden. Varför har annars regeringen inbjudit till skattesamtal nu efter valet? Alla partier tycks plötsligt ha insett att det svenska skattesystemet behöver ses över.

Den viktigaste invändningen som vi har gäller emellertid hur kyrkan skall disponera de s.k. prästlönetillgångarna efter år 2000. Regeringen angav i propositionen 1997/98:116 att "en strävan bör vara att i största möjliga utsträckning åstadkomma enkla och överskådliga regler". Det tycker vi inte att man har gjort beträffande prästlönetillgångarna, som ju är beteckningen på kyrkans reella finansförmögenhet i jord, skog och fonder. Förmögenheten har genom århundradena byggts upp genom gåvor och donationer och andra tillskott från församlingsborna.

Kammarkollegiet framhöll i sin utredning beträffande äganderätt att det som talar för alternativet äganderätt när det gäller prästlönetillgångarna är "den klara och enkla lösningen som leder till alldeles otvetydiga förhållanden i det nya läget" – alltså efter år 2000. Vidare framhöll man: "Ägandalternativet är ett radikalt medel att förändra situationen. Det skiljer sig från de övriga alternativen genom den konsekventa upplösningen av alla stiftelsebildningar".

Vi anser fortfarande att äganderättsmodellen hade varit att föredra av flera skäl.

- För det första innebär regeringens förslag på denna punkt en bestående oklarhet genom att prästlönetillgångarna behåller sin stiftelse-liknande karaktär och förblir s.k. såsomstiftelser.
- För det andra kan dessa säregna stiftelser förmodas innebära onödig byråkrati. De kan också bli en hämmande faktor för de strategiska ingrepp i kyrkans förmögenhetsförvaltning som kyrkan kan tänkas vilja göra.
- För det tredje innebär äganderätten en så stark garanti för opåkallade ingrepp som det går att åstadkomma i en rättsstat.

Slutligen var ju själva grundtanken bakom den historiska reformen att Svenska kyrkan skulle bli så självständig som möjligt i förhållande till staten inom ramen för den särskilda lagen om Svenska kyrkan. Det förefaller därför motsägelsefullt när regeringen i motiveringen för lagstiftningsalternativet, som man alltså förordar i stället för äganderättsalternativet, markerar behovet av fortsatt statligt inflytande över kyrkans egendom.

Fru talman! Det finns alltså, som jag här har försökt antyda, några inslag i förslagen som kunde ha varit annorlunda och bättre. Beträffande huvuddragen delar vi ändå regeringens bedömning. Det är viktigt att processen mot ändrade relationer mellan staten och kyrkan fullföljs utan tidsförlust. Jag har därför inget yrkande.

Anf. 52 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Det gällde närmast egendomsområdet, där jag tycker att det är viktigt att det klargörs i riksdagens protokoll att saken inte är så inkonsekvent eller otydlig som Nils Fredrik Aurelius här ger sken av.

Kammarkollegiet hade uppdraget att utreda den här frågan, och man stötte omedelbart – den här gången också – på den komplicerade historiska verklighet som ligger bakom det här förhållandet. Man valde, efter mycket noggrann genomgång av frågorna, att föreslå den modell som regeringen nu har valt som huvudalternativet – just av det skälet att det

innebar så många oklarheter att reda ut historien och bakgrunden till all den egendom som nu berörs att detta i sig hade varit ett mer oklart beslut än det som nu fattas.

Nu klargörs det tydligt. Man pekar ut den enskilda egendom som är aktuell i det här fallet och talar om att den tillhör just den grund på vilken Svenska kyrkan kan bygga sin ekonomi. Det klargörande som historiskt inte kunde frammanas ges alltså genom den här valda lagstiftningsreformen. Det gör att spåren över skiftet, när vi nu går in i ett nytt århundrade, också klargör att detta är det som skall vara med och finansiera Svenska kyrkans verksamhet. Därmed är detta förslag det mer tydliga. Att det sedan principiellt skulle kunna vara värdefullt med en annan lösning må så vara. Men då har man bortsett från historien, och få saker har visat sig så tydligt i den här frågan som just att historien spelar med hela tiden.

Anf. 53 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Pär Axel Sahlberg om att det naturligtvis är en komplicerad fråga. Men när skall man lösa en sådan här komplicerad fråga om inte i samband med den avgörande relationsförändringen mellan kyrkan och staten år 2000? Att skjuta det framför sig och införa en ny typ av egendomliga stiftelser, s.k. såsomstiftelser, för denna egendom tycker jag inte är speciellt lämpligt. Det har också sagts att denna typ av stiftelser kan komma i konflikt med exempelvis stiftelselagen.

Jag medger alltså att frågan är komplicerad, men det tycker jag snarast talar för att man skulle ha försökt lösa den nu i stället för att möjligen återkomma till den, vilket kan bli aktuellt.

Sedan kan man kanske inte helt bortse från att det kan finnas en liten ideologisk aspekt på frågan, nämligen hur man ser på äganderätt. Det antyddes faktiskt i propositionen, vilken jag citerade något ur. Ser man från regeringens sida att man fortfarande vill ha något slags kontroll över kyrkans egendom och hur den hanteras är kanske ägandeanvändningen mindre lämpligt. Jag tycker dock, både från ideologisk och från allmän utgångspunkt, att det är bättre att klart markera att kyrkan med äganderätt skall disponera även denna egendom när den nu blir fristående från staten.

Anf. 54 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Det är ett historiskt beslut vi fattar i dag. Det är väl inte uttryck för någon överdriven polemisk lusta men kanske för lite språklig purism när jag ändå vill korrigera Pär Axel Sahlberg på en punkt. Olof Skötkonung döptes vid en källa som sedermera kom att kallas S:t Sigfrids källa, och kyrkan i Husaby uppfördes cirka hundra år efter dopet. Så var det sagt.

Vi har haft lite synpunkter. Pär Axel Sahlberg betonar väldigt starkt att det här blir lika för alla trossamfund. Men tyvärr – riktigt så väl är det inte. Vi kommer nu att få leva med ett förhållande där den svenska kyrkan har en särskild lag och övriga samfund en annan lag. Svenska kyrkan kommer alltså att ha en särställning i förhållande till andra samfund.

Vi menar att detta möjligen kan accepteras som en övergångslösning men inte som någonting som skall vara konstant. Skall vi ha religionsfri-

het, skall vi ha lika rättigheter och lika möjligheter för alla samfund, borde alla samfund stå i en och samma lag.

Vi anser också att statschefen skall kunna få tillhöra vilket samfund som helst och vara av vilken trosbekännelse som helst. Inte heller i det avseendet finns det en neutralitet eller likhet i den lagstiftning som vi har.

Vi har också från Vänsterpartiet varit kritiska mot systemet med att religiösa samfund skall få statlig uppbördshjälp. Om en majoritet av en församling förordar detta gentemot en minoritet strider det egentligen mot 2 kap. 2 § regeringsformen, som ger varje medborgare ett skydd mot att tvingas ge till känna sin åskådning i religiöst hänseende till det allmänna. Vi ser inte heller, om det nu är en service, varför just kyrkliga eller religiösa organisationer skall få denna och i så fall inte andra organisationer.

Vi har varit kritiska mot detta. Vi har påpekat det i reservationer tidigare. Nu är det andra gången vi beslutar om lagstiftningen, och vi har därför markerat att vi står fast vid vår principiella hållning i de här avseendena i särskilda yttranden. Vi får återkomma till dem, och kanske också till frågan om den kyrkliga egendomen, som ju delvis är en sorts tiondekonfiskation från svenska folket – oavsett vad det egentligen har tyckts om kyrkan och hur den skall regleras framöver.

Ändå vill vi inte förhindra att man tar det steg på vägen mot kyrkans skiljande från staten som antagandet av den här grundlagen är. Därför har vi nöjt oss med just formen särskilt yttrande. Vi har inget annat yrkande än bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 5.

Anf. 55 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Det grundlagsförslag som riksdagen nu behandlar innebär ytterligare ett steg mot vidgad religionsfrihet i Sverige. Svenska kyrkan får en friare ställning och blir mer jämbördig med andra religiösa samfund.

Det är också bra för det svenska samhället att en idéburen organisation förs över från statsmaktens sfär till det civila samhället. Men det viktigaste skälet för reformen är att den är ett steg mot ökad statlig neutralitet i trosfrågor.

Folkpartiet vill dock, i likhet med Vänstern och Miljöpartiet, gå längre än utskottsmajoriteten. Vi menar att Svenska kyrkans fria och med andra samfund jämbördiga ställning kan markeras ytterligare. Det har vi också, tillsammans med Vänstern och Miljöpartiet, anfört i ett särskilt yttrande.

Vi anser också att den kyrkliga egendomen inklusive prästlönetygångarna bör föras över till Svenska kyrkan med äganderätt.

Självva grundtanken med det historiska beslut som vi nu skall fatta är att Svenska kyrkan skall bli så självständig som möjligt i förhållande till staten. Även detta har vi framhållit i ett särskilt yttrande gemensamt med Moderaterna och Kristdemokraterna. Jag instämmer i de synpunkter som Nils Fredrik Aurelius har framfört från talarstolen i dag.

Slutligen vill jag säga några ord om trosbekännelsen för statschefen.

Som ett led i statens neutralitet i trosfrågor föreslås i propositionen och av utskottsmajoriteten att det statsråd som ansvarar för kyrkofrågorna i regeringen i fortsättningen inte nödvändigtvis måste tillhöra Svenska kyrkan. Det är bra. Det är helt i sin ordning.

Däremot avvisas både i propositionen och av utskottsmajoriteten att motsvarande förändring skall göras vad gäller statschefen. Så länge Sverige har en grundlagsbestämmelse om att statschefen måste ha en viss religiös uppfattning är inte staten helt neutral i trosfrågor. Så länge staten inte är neutral i trosfrågor råder inte fullständig religionsfrihet här i landet.

Ekumeniken har sedan länge ett starkt fäste i Sverige. Många olika religioner samsas bra här. Nog skulle väl Sverige ändå klara av att ha en regerande drottning som är t.ex. katolik? Inte skulle hon väl i så fall behöva ge sig i väg till Rom?

Vad händer för resten med en statschef som känner sig inte ha någon trosbekännelse över huvud taget? Måste man ha en trosbekännelse för att få vara statschef i dag?

Regeringen ansåg hösten 1997 att reglerna om statschefens trostillhörighet för närvarande inte skall ändras. Vi i Folkpartiet anser att det är angeläget att den här frågan tas upp snarast möjligt igen.

Fru talman! Med detta yrkar jag avslutningsvis bifall till hemställan i KU:s betänkande nr 5.

Anf. 56 PER LAGER (mp):

Fru talman! Miljöpartiet ställer sig bakom de förändringar i grundlagarna som betänkandet föreslår. Därför har inte vi några reservationer. Vi har ändå tillsammans med andra partier som har nämnts här tidigare, Vänsterpartiet och Folkpartiet, bifogat två särskilda yttranden där vi poängterar att vi inte är nöjda med den särställning som Svenska kyrkan fått i relationsförändringen. Vi menar att alla trossamfund bör behandlas på ett likvärdigt sätt i lagstiftningen. Det innebär att Svenska kyrkan inte mer än övergångsvis bör omfattas av en lag och en särställning i förslaget till lag om trossamfund.

Vi ser också som en följd av statens neutralitet i trosfrågor fram emot en diskussion om upphävandet av reglerna om statschefens bekännelse, liksom om prinsars och prinsessors trosbekännelse i regeringsformen respektive successionsordningen.

Vi anser dessutom att det inte är riktigt att staten skall vara behjälplig med att ta in avgifter, särskilt till trossamfund. Religionsfriheten är viktig, liksom principen att staten skall förhålla sig neutral i trosfrågor.

Uppbördshjälpen kan, såvitt jag förstår, i praktiken innebära att den som omfattas tvingas uppge sin religiösa tillhörighet. Bestämmelsen rimmar i så fall också illa med regeringsformen, som ger varje medborgare ett skydd mot tvång att ge till känna sin åskådning i religiöst hänseende. Även den här frågan bör tas upp på nytt, tycker jag.

Fru talman! Med dessa små anmärkningar yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 57 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Nu har det sagts två gånger, och det vore bra om det av protokollet framgår att detta inte är en riktigt rättvisande bild av vad uppbördshjälpen innebär. Den är tydligt beskriven och reglerad. Förutom för dem som tillhör Svenska kyrkan är det en fråga som hanteras inom trossamfundet, och trossamfundet kommer enbart att kommunicera med Riksskatteverket när det gäller vilka som kan bidra och med vilket be-

lopp man kan bidra till sitt trossamfund. Det är inte på någon punkt en fråga om ett offentliggörande av trostillhörigheten. Detta kommer att ske med stor diskretion i relationen mellan trossamfunden och Riksskatteverket.

Den oro som finns för att detta skulle avvika från våra grundlagar menar jag är alldeles obefogad.

Anf. 58 JAN ERIK ÅGREN (kd):

Fru talman! När kammaren om en stund går till beslut tas ett avgörande steg mot ökad självständighet för Svenska kyrkan.

Den relationsförändring mellan Svenska kyrkan och staten som går mot sin fullbordan har föregåtts av utredningar och förslag under snart sagt hela detta århundrade.

De avgörande stegen mot denna relationsförändring kan man nog säga togs genom Kyrkoberedningens arbete i början av 90-talet. Den strävan efter samsyn och möjliga lösningar som präglade beredningens arbete bidrog enligt min mening starkt till att öppna vägen för de förändringar som vi nu skall besluta om och där Kyrkomötet också, med breda majoriteter, fattat beslut.

För oss kristdemokrater känns det extra glädjande att det var under en kristdemokratisk kyrkominister som den grund lades som var en viktig förutsättning för att vi har kunnat nå dit där vi är i dag. Jag tänker då främst på det arbete som Kyrkoberedningen utförde under Carl Axel Petris ledning.

Men det är viktigt att också få sagt att utan en stark strävan från olika delar av och inom Svenska kyrkan och från våra olika partier och deras kunniga företrädare att hitta samlande lösningar hade det inte varit möjligt att nå den stora samsyn som finns och som är så viktig när man står inför beslut av den karaktär vi gör i dag.

Fru talman! Som vi redan har hört är det här förslag som till dels bygger på kompromisser. Det gick inte att hitta drömlösningen, det märker vi bl.a. på de särskilda yttranden som finns. Inte heller vi kristdemokrater är hundraprocentigt nöjda. Det framgår bl.a. av det särskilda yttrandet, nr 3, om den kyrkliga egendomen och äganderätten till den. Men vi kristdemokrater är med och delar glädjen över att det gick att komma överens så långt att vi nu i stort kan lämna åt Svenska kyrkan att sköta sitt eget fögderi.

Men att bli en friare kyrka innebär inte med automatik att allt blir frid och fröjd. Nu gäller det för Svenska kyrkans ledning att komma olyckskorparna på skam, de som sagt att ekonomin inte kommer att hålla, att medlemstalet kommer att sjunka osv. En vital, öppen folkkyrka som engagerar och berör, som ger svar på existentiella frågor, som har ett klart budskap, den kyrkan har också en framtid.

För mig som kristdemokrat och präst känns det skönt att här i riksdagen få vara med och fatta de beslut som ger de relationsförändringar Svenska kyrkan genom sitt kyrkomöte vill ha. Från år 2000 blir Svenska kyrkan en mycket friare kyrka än i dag, och det gläder många, många fler än mig.

Fru talman! De förslag som vi nu antar är bra, för både Svenska kyrkan och övriga trossamfund. Vi kristdemokrater yrkar bifall till hemställan i KU:s betänkande.

Anf. 59 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Jag vill bara följa upp vad jag motionerade om 1995 inför det stora principbeslutet. Jag ansåg att det föreslagna principbeslutet var felaktigt. Jag ville gå längre och verkligen skilja kyrkan från staten på det sätt som också Folkpartiet och andra partier har föreslagit.

Jag tror – det är möjligt att jag kan få mothugg på den punkten – att jag var den enda moderaten som stod kvar vid det principbeslut som Moderaterna hade fattat i frågan på en partistämma ett par år tidigare. Det blev till slut ett slags kompromiss, och den får man respektera.

Jag menar att mångfalden snabbt och betydligt har ökat i Sverige på området. Vi har fått mer och mer aktiva muslimska trossamfund, och vi har fått mer och mer aktiva katolska trossamfund. Vi har de klassiska svenska frikyrkorna. Mångfalden i samhället på området har ökat betydligt. Då känns det lite svårt att stifta en särskild lag för just Svenska kyrkan. Det borde självklart inte vara någon skillnad.

Målet måste nu vara att på sikt arbeta för att avskaffa den särskilda lagen för Svenska kyrkan och göra Svenska kyrkan helt likställd med övriga trossamfund.

Jag har självklart inget yrkande, utan jag ställer mig i övrigt bakom det anförande Helena Bargholtz höll.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1997

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU2

Redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1997 (skr. 1997/98:125)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

KU3 Behandling av personuppgifter (vilande grundlagsförslag och följdlagstiftning)

Mom. 1 (regeringsformen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

236 för utskottet

77 för res. 1

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1998/99:17
18 november

*Staten och
trossamfunden*

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 39 v, 38 kd, 15 c, 14 fp, 12 mp
För res. 1: 76 m, 1 fp
Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 v, 4 kd, 3 c, 2 fp, 4 mp

Mom. 2 (bemyndigande om behandling av känsliga personuppgifter)

1 utskottet

2. res. 2 (fp)

Votering:

221 för utskottet

92 för res. 2

1 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 39 v, 37 kd, 15 c, 12 mp

För res. 2: 76 m, 1 kd, 15 fp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 v, 3 kd, 3 c, 2 fp, 4 mp

Mom. 3

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU4 Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m. (vilande grundlagsförslag och följdlagstiftning)

Mom. 1 (regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen)

1. utskottet

2. res. (m)

Votering:

232 för utskottet

81 för res.

1 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 v, 39 kd, 15 c, 10 fp, 12 mp

För res.: 76 m, 5 fp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 v, 3 kd, 3 c, 2 fp, 4 mp

Mom. 2–5

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU5 Staten och trossamfunden (vilande förslag)

Kammaren biföll utskottets hemställan.

10 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 18 november

1998/99:34 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till jordbruksministern
Jordbrukssektorn
1998/99:35 av *Elver Jonsson* (fp) till justitieministern
Tingsrätten i Åmål
1998/99:36 av *Inger René* (m) till socialministern
Hemlösa i Sverige

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 24 november.

11 § Anmälan om fråga för skriftligt svar

Anmälades att följande fråga för skriftligt svar framställdes

den 18 november

1998/99:74 av *Åsa Torstensson* (c) till näringsministern
Väginvesteringar och utbyggnad av E 6 i Bohuslän

Frågan redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 24 november.

12 § Kammaren åtskildes kl. 12.20.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 43 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om ersättare för statsråd	1
3 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan.....	1
4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
Meddelande om samlad votering	2
6 § Behandlingen av personuppgifter	2
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU3	2
Anf. 1 INGER RENÉ (m)	2
Anf. 2 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	3
Anf. 3 BARBRO HIETALA NORDLUND (s)	4
Anf. 4 INGER RENÉ (m) replik	6
Anf. 5 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	7
Anf. 6 INGER RENÉ (m) replik	7
Anf. 7 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	7
Anf. 8 KENNETH KVIST (v)	7
Anf. 9 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	8
Anf. 10 KENNETH KVIST (v) replik	8
Anf. 11 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	8
Anf. 12 KENNETH KVIST (v) replik	9
Anf. 13 PER LAGER (mp)	9
(Beslut fattades efter 9 §.)	10
7 § Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.....	10
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU4	10
Anf. 14 INGER RENÉ (m)	10
Anf. 15 BARBRO HIETALA NORDLUND (s)	13
Anf. 16 INGER RENÉ (m) replik	14
Anf. 17 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	15
Anf. 18 INGER RENÉ (m) replik	15
Anf. 19 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	15
Anf. 20 KENNETH KVIST (v)	15
Anf. 21 INGER RENÉ (m) replik	16
Anf. 22 KENNETH KVIST (v) replik	16
Anf. 23 INGER RENÉ (m) replik	17
Anf. 24 KENNETH KVIST (v) replik	17
Anf. 25 INGVAR SVENSSON (kd).....	17
Anf. 26 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	21
Anf. 27 PER LAGER (mp)	22
Anf. 28 INGER RENÉ (m) replik	23
Anf. 29 PER LAGER (mp) replik	23
Anf. 30 INGER RENÉ (m) replik	23
Anf. 31 PER LAGER (mp) replik	24

Anf. 32 GUN HELLSVIK (m)	24
Anf. 33 KENNETH KVIST (v) replik	26
Anf. 34 GUN HELLSVIK (m) replik	27
Anf. 35 KENNETH KVIST (v) replik	27
Anf. 36 GUN HELLSVIK (m) replik	27
Anf. 37 MARGARETA ISRAELSSON (s)	27
Anf. 38 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	28
Anf. 39 INGER RENÉ (m) replik	29
Anf. 40 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	30
Anf. 41 INGER RENÉ (m) replik	30
Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	30
Anf. 43 ALF SVENSSON (kd)	30
Anf. 44 GÖRAN MAGNUSSON (s)	32
Anf. 45 INGER RENÉ (m) replik	33
Anf. 46 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	33
Anf. 47 INGER RENÉ (m) replik	34
Anf. 48 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	34
Anf. 49 MARIANNE ANDERSSON (c)	35
(Beslut fattades efter 9 §.)	35
8 § Staten och trossamfunden	35
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU5	35
Anf. 50 PÄR AXEL SAHLBERG (s)	35
Anf. 51 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	37
Anf. 52 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	38
Anf. 53 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	39
Anf. 54 KENNETH KVIST (v)	39
Anf. 55 HELENA BARGHOLTZ (fp)	40
Anf. 56 PER LAGER (mp)	41
Anf. 57 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	41
Anf. 58 JAN ERIK ÅGREN (kd)	42
Anf. 59 GUSTAF VON ESSEN (m)	43
(Beslut fattades efter 9 §.)	43
9 § Redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1997	43
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU2	43
Beslut	43
KU3 Behandling av personuppgifter (vilande grundlagsförslag och följdlagstiftning)	43
KU4 Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m. (vilande grundlagsförslag och följdlagstiftning)	44
KU5 Staten och trossamfunden (vilande förslag)	44
SoU2 Redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1997	45
10 § Anmälan om interpellationer	45
11 § Anmälan om fråga för skriftligt svar	45
12 § Kammaren åtskildes kl. 12.20	45

